

**Alcohol en jongeren: een
vervolgonderzoek onder
Spoedeisende
Hulpbezoekers**

Huib Valkenberg*
Lonneke van Leeuwen**
Karin Klein Wolt*
Ferry Goossens**

Uitgegeven door
VeiligheidNL
Postbus 75169
1070 AD Amsterdam

Juni 2012

VeiligheidNL*
Trimbos-instituut**

Extern rapport: 360, ISBN: 978-90-6788-462-4

Projectnummer: 10.0172

Disclaimer

Bij de samenstelling van deze publicatie is de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht genomen. VeiligheidNL aanvaardt echter geen verantwoordelijkheid voor eventuele, in deze uitgave voorkomende, onjuistheden of onvolkomenheden.

Overname van tekst of gedeelten van tekst is toegestaan, mits met de juiste bronvermelding. Indien tekst gebruikt wordt voor commerciële doelstellingen dient altijd vooraf schriftelijke toestemming verkregen te zijn.

Voorwoord

Voor u ligt de rapportage “*Alcohol en jongeren: een vervolgonderzoek onder Spoedeisende Hulpbezoekers*”. Overmatig alcoholgebruik onder jongeren is een zeer actueel onderwerp waarover diverse instanties zich buigen. Alcoholgebruik kan niet alleen leiden tot vergiftigingen, maar kan ook leiden tot ongevallen. Over het hoe en waarom van deze ongevallen is nog weinig bekend. In opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft VeiligheidNL, in samenwerking met het Trimbos-instituut, onderzoek gedaan naar de oorzaken, gevolgen en mogelijkheden ter preventie van alcoholgerelateerde ongevallen onder jongeren die op de Spoedeisende Hulp-afdeling terecht zijn gekomen met alcoholgerelateerd letsel.

Het onderzoek heeft uitgewezen dat jongeren het effect van alcohol op het risico voor ernstige ongevallen onderschatten. Als ze dat verband wel zien, passen ze eerder hun drinkgewoonten aan. Dit biedt een belangrijk aanknopingspunt voor preventie van overmatig alcoholgebruik bij jongeren. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor artsen en verpleegkundigen op de SEH, huisartsen, ouders en horecamedewerkers. Ook verstrekkers van alcohol in uitgaansgelegenheden kunnen hier een rol in spelen.

Onze dank gaat uit naar de LIS-ziekenhuizen die aan dit onderzoek hebben meegewerkt en aan alle jongeren die de vragenlijst hebben ingevuld. Daarnaast gaat onze dank uit naar de medewerkers van het Trimbos-instituut die hun bijdrage hebben geleverd aan dit onderzoek, zowel bij het ontwikkelen van de vragenlijst, het uitvoeren van de analyses en het schrijven van de rapportage. De combinatie van de specialistische kennis van het Trimbos-instituut op het gebied van alcohol en drugs en de kennis van VeiligheidNL op het gebied van ongevallen is in dit onderzoek zeer waardevol gebleken.

We hopen dat deze rapportage het Ministerie aanknopingspunten geeft bij het formuleren van beleid of het ontwikkelen/inzetten van interventies om alcoholgerelateerde ongevallen te voorkomen.

dr. ir. Marco Brugmans
directeur VeiligheidNL

Inhoudsopgave

Hoofdstuk

Voorwoord		3
Samenvatting		6
1	Inleiding	11
1.1	Aanleiding	11
1.2	Doel van het onderzoek en vraagstellingen	11
1.3	Leeswijzer	12
2	Methode	13
2.1	ALVO	13
2.1.1	Selectie van respondenten	13
2.1.2	Online vragenlijst	14
2.1.3	Verrijking van gegevens	14
2.1.4	Respons/beschrijving onderzoeksgroep	14
3	SEH-bezoek en alcoholgebruik	16
3.1	Kenmerken van ongevallen waarbij alcohol betrokken is	16
3.1.1	Leeftijd en geslacht	17
3.1.2	Aantal glazen	17
3.1.3	Alcoholgebruik onder jongeren van 12 tot en met 18 jaar	18
3.1.4	Locatie ongeval	20
3.1.5	Ongevalsscenario	20
3.1.6	Type letsel	20
3.1.7	Tijdstip en dag van de week	21
3.2	Factoren die invloed hebben op het ongeval	22
3.2.1	Lichamelijke factoren	22
3.2.2	Omgevingsfactoren	23
3.2.3	Gedragfactoren	24
3.2.4	Gedrag van anderen	24
3.2.5	Belangrijke factoren; algemeen beeld	25
3.3	Duur van hinder en verzuim	26
3.4	Medische kosten	26
3.5	Herhalingsbezoeken op de SEH-afdeling na alcoholgebruik	26
3.6	Opleiding	27
3.6.1	13-18 jaar	27
3.6.2	19 jaar of ouder	28
4	Zelfperceptie van de rol van alcohol in het ongeval	30
4.1	De rol van alcohol in het ontstaan van het ongeval	30
4.2	Wat ging er mis?	32

5	Omstandigheden en attitude	34
5.1	Omstandigheden	34
5.2	Spoedeisende Hulpbezoek	36
5.3	Rol van vrienden en/of derden	36
5.4	Attitude ten aanzien van preventie en voorlichting	36
5.5	Minder gaan drinken en de rol van het ongeval	37
6	Specifieke ongevalsscenario's	39
6.1	Uitgaan	39
6.2	Geweld	39
6.3	Alcoholvergiftiging	40
6.4	Druggebruik	40
6.4.1	Type letsel en scenario	40
6.4.2	Verzuim na druggebruik	41
7	Discussie en conclusies	43
7.1	Discussie	43
7.2	Conclusie	44
7.2.1	Wat is de rol van alcohol bij het ontstaan van letsels waarvoor jongeren op SEH-afdelingen worden behandeld?	44
7.2.2	Welke zijn de aanknopingspunten voor een eventuele interventie bij jongeren die na alcoholgebruik op een SEH-afdeling belanden?	45
Literatuur		48
Bijlage 1	Aantal aangeschreven patiënten	49
Bijlage 2	Vragenlijst	50
Bijlage 3	Locatie oplopen letsel	72
Bijlage 4	Ongevalsscenario oplopen letsel	75
Bijlage 5	Type opgelopen letsel	80
Bijlage 6	Factoren die van invloed zijn	81
Bijlage 7	Wat hadden vrienden/anderen kunnen doen?	85
Bijlage 8	Manieren waarop respondenten meer willen leren	87
Bijlage 9	Toedrachtsbeschrijvingen van letsel door geweld	91

Samenvatting

De problematiek van alcohol onder jongeren is de laatste jaren gegroeid. Cijfers laten zien dat jongeren relatief vaak een alcoholgerelateerd letsel oplopen en de relatie tussen alcohol en ongevallen wordt steeds vaker aangetoond. In opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft VeiligheidNL samen met het Trimbos-instituut in 2011 een onderzoek uitgevoerd onder jongeren (10-30-jarigen) die op de Spoedeisende Hulpafdeling in ziekenhuizen zijn beland. Daarbij is specifiek gekeken of er sprake is geweest van alcoholgebruik, en of dit alcoholgebruik een rol heeft gespeeld bij het ontstaan van het letsel. Daarnaast is het onderzoek uitgevoerd om beter zicht te krijgen op de preventiemogelijkheden ten aanzien van alcoholgerelateerd letsel.

Respons

Dit onderzoek betreft een LIS (Letsel Informatie Systeem) vervolgonderzoek. Jongeren in de leeftijd 10-30 jaar die in de periode augustus 2010 tot en met november 2011 op een SEH-afdeling zijn behandeld van één van de tien aan dit onderzoek deelnemende LIS-ziekenhuizen (ziekenhuizen die meewerken aan het Letsel Informatie Systeem, LIS) hebben via het ziekenhuis een vragenlijst ontvangen. De vragenlijsten zijn circa twee maanden na behandeling op de SEH-afdeling verzonden aan in totaal 20.285 slachtoffers. In totaal hebben 2.346 jongeren meegewerkt aan het onderzoek. De respons (13%) is lager uitgevallen dan vooraf verwacht. Mogelijk dat de focus op alcohol in de vragenlijst een rol heeft gespeeld bij de lagere respons dan gebruikelijk bij LIS vervolgonderzoeken.

Respondenten

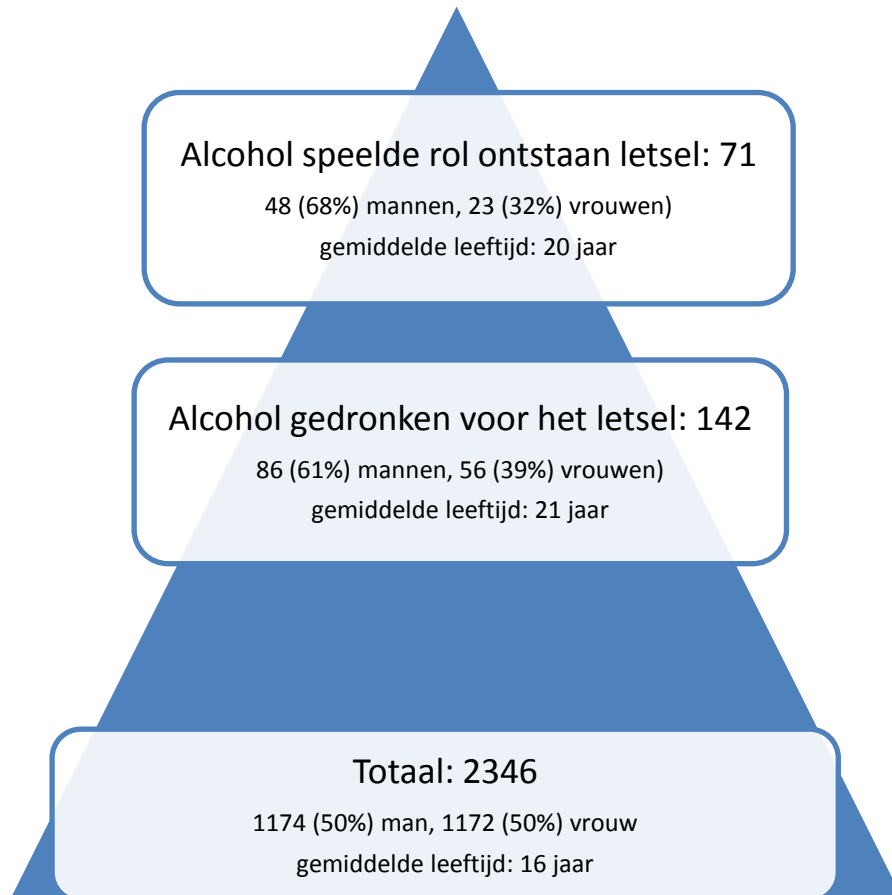
In totaal hebben 142 respondenten aangegeven dat ze in de zes uur voorafgaand aan het ongeval alcohol hebben gedronken. Daarmee komt het percentage alcoholgerelateerde ongevallen op 6 procent.

In dit onderzoek is de groep die alcohol gedronken had gemiddeld ouder (20,6 jaar) dan de groep die niet had gedronken (16,1 jaar). Mannen zijn licht oververtegenwoordigd in de alcoholgroep ten opzichte van vrouwen: 61 procent is man. Ongeveer driekwart van de slachtoffers had drie glazen of meer op, en 18 procent had tien of meer glazen op. Mannen drinken gemiddeld meer glazen alcohol dan vrouwen. Letsels in deze groep ontstaan veel door vallen, en letsel door snijden komt relatief vaker voor dan bij de niet drinkers. Het meest voorkomende type letsel is een fractuur. Volgens de slachtoffers zelf zijn onvoorzichtigheid, onoplettendheid, verminderd reactievermogen, ontbreken van eigen controle en omgevingslicht de meest belangrijke factoren in het ontstaan van het letsel. Alcoholgebruik komt pas op de 6e plaats. De duur van het verzuim door het opgelopen letsel verschilt niet van de groep niet drinkers.

In dit onderzoek hebben slechts drie jongeren in de leeftijd 10-14 jaar aangegeven alcohol te hebben gedronken voorafgaand aan het ongeval. Aangenomen mag worden, gezien de actuele problematiek van alcoholgebruik bij deze leeftijdsgroep, dat er sprake is van een ondervertegenwoordiging in de respons (en dus niet dat er simpelweg geen jongeren in deze leeftijdsgroep op de SEH belanden én alcohol hebben gedronken). Mogelijk dat de onderzoeksmethode van invloed is geweest. De ouders van de jongeren in deze leeftijdsgroep zijn aangeschreven met de vraag of hun zoon/dochter aan het onderzoek mee zou willen werken. Gezien de beladenheid van het onderwerp kan dit de respons hebben beïnvloed.

De rol van alcohol

Het huidige onderzoek heeft uitgewezen dat er bij 6 procent van de respondenten alcohol in het spel was. De betrokkenheid van alcohol varieert per type ongeval: bij privé-ongevallen ligt het alcoholgebruik op 10 procent, bij verkeersongevallen is dat 9 procent. Alcoholgebruik speelt minder een rol bij arbeidsongevallen (3%) en sportongevallen (1%). Gezien de aanwijzingen voor selectieve non-respons onder alcoholgebruikers (zeker de jongere groep), geven deze percentages de ondergrenzen van de problematiek aan.

In de helft van de ongevallen waarin de respondent aangeeft voorafgaand alcohol te hebben gedronken, geven de respondenten aan dat alcohol daadwerkelijk een rol speelde bij het ongeval. Dit zijn vaker mannen (twee derde) dan vrouwen (een derde). Dat alcohol een rol speelt bij het ontstaan van het letsel wil niet automatisch zeggen dat deze rol ook cruciaal was. Van de SEH-behandelingen waarbij alcohol een rol speelde bij het ontstaan van het letsel, geeft een derde aan dat het ongeval ook zonder het drinken van alcohol gebeurd zou zijn en een derde dat dat dan niet gebeurd zou zijn.

Alcoholconsumptie

De rol van alcohol bij het ontstaan van het ongeval hangt sterk samen met de hoeveelheid alcohol die genuttigd is. De groep die aangaf wel gedronken te hebben, maar tevens aangaf dat de alcoholconsumptie geen rol speelde bij het letsel, had vaak één of twee glazen op. Van de groep die aangaf dat alcohol tenminste een kleine rol speelde bij het ontstaan van het letsel, had bijna de helft (46%) zeven of meer glazen op. Binge-drinking (meer dan vijf glazen alcohol in korte tijd) lijkt daarmee een belangrijke factor bij het ontstaan van alcoholgerelateerd letsel.

Geweld

Bij alcoholgebruik is vaker geweld in het spel. In bijna één op de vier gevallen (24%) waarin het slachtoffer alcohol gedronken had was sprake van geweld, hetzij van het slachtoffer zelf, hetzij van een ander. In de groep die niet gedronken had was dit 8 procent.

Spijt

Respondenten die aangaven dat het alcoholgebruik een rol speelde bij het letsel, hadden significant meer spijt van hun alcoholgebruik. Echter, beide groepen hebben in absolute zin weinig spijt van hun alcoholgebruik. Op de andere attitudematen verschillen de groepen niet van elkaar. Respondenten zien een zwakke link tussen alcoholgebruik en een verhoogde kans op ongevallen. Wel benoemen ze gemakkelijk allerlei andere redenen waarom het ongeval gebeurd zou zijn. Daarnaast lijken ze het in het algemeen ook niet heel erg te vinden dat ze het ongeval hebben gehad. Deze resultaten schetsen een beeld dat respondenten die alcohol drinken, het ongeval, en de rol van alcohol daarin, in het algemeen niet als problematisch ervaren.

Preventie

Het onderzoek heeft uitgewezen dat er bij de jongeren zelf weinig behoefte is aan informatievoorziening over het voorkomen van ongevallen en de rol van alcohol daarin. Ook voor naasten zien zij nauwelijks in dat deze informatie belangrijk zou zijn. Sommige respondenten lijken hun les uit het ongeval zelf te trekken: met name bij ongevallen na stevige inname geven respondenten aan hun drinkgewoonte aangepast te hebben naar aanleiding van het ongeval. Over het algemeen wordt alcoholgebruik echter weinig genoemd als oorzakelijke factor. Dit schetst een beeld van jongeren die de invloed van alcohol op het ontstaan van letsel erg onderschatten (of ontkennen), en voornamelijk andere redenen aandragen waarom een ongeval gebeurd is. Respondenten geven aan dat er allerlei factoren zijn, maar alcohol is daarbij in het algemeen - wellicht uit schaamte of ontkenning - van weinig belang. Dit bemoeilijkt preventie, omdat juist het besef van de rol van alcohol noodzakelijk blijkt te zijn om jongeren open te laten staan voor interventie, of om gedragsverandering tot stand te brengen. Er is bij het oplopen van letsel vaak iets meer aan de hand dan 'gewoon' wat beter opletten, of 'gewoon' wat minder drinken de volgende keer.

Wel blijkt duidelijk uit de bevindingen dat wanneer de respondenten de rol van alcohol in het ontstaan van het ongeval erkennen, ze sneller geneigd zijn minder te gaan drinken, en ook meer open staan voor voorlichting en andere preventieve activiteiten. Helaas lijken ze de rol van alcohol in ongevallen stelselmatig te onderschatten. Een interventie zou dit besef moeten creëren, wellicht niet alleen het besef van een vergrootte kans op een ongeval, maar ook de gevolgen van alcoholgebruik voor anderen, bijvoorbeeld de grotere kans op geweldpleging.

Spoedeisende hulp

Qua preventie is er mogelijk een rol weggelegd voor een persoon die op de SEH-afdeling samen met het slachtoffer de rol van alcohol exploreert (bijvoorbeeld een SEH-medewerker, psycholoog of motivational interviewer). Op het moment dat jongeren inzien dat alcohol een rol heeft gespeeld, passen ze hun drinkgedrag namelijk wel eerder aan, en hebben ook meer behoefte aan informatie. Ervaring met de al opgezette alcoholpoli's voor met name alcoholvergiftigingen leert dat dergelijke interventies op SEH-afdelingen effectief kunnen zijn in het voorkomen van recidive. Ook de voor drugsincidenten ontwikkelde online interventie eSBIRTes biedt aanknopingspunten voor preventie. Deze online interventie wordt onder de aandacht gebracht op de SEH, maar wordt met name in de thuissituatie uitgevoerd.

Uitgaanssetting

Ook is duidelijk geworden dat alcoholgerelateerde ongevallen veel vaker plaats vinden in uitgaansgelegenheden dan ongevallen waarbij geen alcohol betrokken is (45% versus 1%). In meer dan de helft van de gevallen is daar ook gedronken. Maar ook thuis en bij vrienden thuis is door het merendeel alcohol genuttigd voorafgaand aan het ongeval. Hiermee hangt samen dat de meeste SEH-behandelingen waarbij alcohol gedronken was plaatsvinden in het weekend, en vooral 's avonds/'s nachts.

Een mogelijke interventie kan gericht worden op de uitgaanssetting. Verstrekkers van alcohol in uitgaansgelegenheden kunnen betrokken worden door hen op hun verantwoordelijkheid, met name wat betreft schenkgedrag, te wijzen. Hiervoor zijn reeds interventies beschikbaar (o.a. Barcode) die ingezet kunnen worden om het besef en de vaardigheden van horecapersoneel te vergroten. De nieuwe Drank- en Horecawet biedt daarnaast mogelijkheden voor gemeenten om betere te controleren op het doorschenken aan jongeren die onder invloed zijn.

Huisarts

Een andere mogelijkheid voor een interventie die uit dit onderzoek naar voren is gekomen, is de rol van de huisarts. Van de groep respondenten die hiernaar gevraagd werd gaf het merendeel aan het geen probleem te vinden als de huisarts op de hoogte zou worden gesteld van het ongeval en eventuele betrokkenheid van alcohol. Onduidelijk is echter of respondenten het ook geen probleem vinden om door de huisarts daadwerkelijk op alcoholgebruik aangesproken te worden. Niettemin kan het wenselijk zijn als de huisarts bij alle ongevallen (op wellicht enkele uitzonderingen na, zoals sportblessures) naar de rol van alcohol vraagt. De huisarts kan het besef van de rol van alcohol in ongevallen samen met het slachtoffer verkennen. Bestaande interventies vanuit het Partnership Voegsignalering Alcohol maken al gebruik van de rol die een huisarts kan spelen.

Ouders

Ouders kunnen ook een rol spelen bij het voorkomen van (herhaalde) alcoholgerelateerde ongevallen, zij zijn relatief vaak aanwezig op de SEH en worden vaak ook door hun kind ingelicht over het ongeval. Ouders hebben een primaire rol in de opvoeding van hun kind, ook wat betreft leefstijl/alcoholgebruik. Wanneer de ouders beseffen welke rol alcohol in het ongeval speelde, kunnen zij dat besef beter overbrengen op hun kind. Onduidelijk is of jonge letselslachtoffers de ouders ook vertellen over de specifieke rol die alcohol speelde in het ontstaan van het ongeval.

Momenteel worden binnen het Trimbos-instituut reeds de mogelijkheden verkend die ouders kunnen hebben bij het voorkomen van risicovol gedrag bij uitgaande jeugd van 16 jaar en ouder.

Samenvattend

Samenvattend kan worden gesteld dat jongeren het effect van alcohol op het risico voor ernstige ongevallen onderschatten. Wanneer ze dat verband wel zien, passen ze eerder hun drinkgewoonten aan. SEH-afdelingen hebben, samen met huisartsen, ouders en horecapersoneel een cruciale rol om alcoholgerelateerd letsel onder (uitgaande) jongeren te voorkomen.

1

Inleiding

1.1

Aanleiding

Naar schatting worden er jaarlijks 31.000 jongeren in de leeftijd 10 tot en met 29 jaar behandeld op een Spoedeisende Hulpafdeling (SEH) voor een letsel door ongeval of geweld waarbij alcohol betrokken was.ⁱ Cijfers laten zien dat alcoholgerelateerde letsels vooral bij jongeren en in mindere mate bij volwassenen, spelenⁱⁱ.

Uit onderzoeksliteratuur blijkt dat er, onder andere bij jongeren, een relatie is tussen alcoholconsumptie en ongevallen/letsels (o.a.: Kuendig et al., 2009; Anderson et al., 2008; Guillemont et al., 2009; WHO Report, 2004; Newbury-Birch et al, 2009). Er zijn verschillende factoren die een rol lijken te spelen bij alcohol en ongevallen, maar de bevindingen uit studies zijn niet altijd eenduidig. Zo spelen naast leeftijd en geslacht, ook locatie, tijdstip en setting een rol.

De relatie tussen alcohol en het type ongeval is echter ook niet duidelijk. Bij jongeren lijkt het voornamelijk om ongevallen tijdens uitgaan, (uitgaans-)geweld en verkeersongevallen te gaan; veel incidenten vinden plaats op uitgaansavonden.

Kortom, jongeren in Nederland lopen relatief vaak een alcoholgerelateerd letsel op, maar onbekend is nog wat de exacte relatie is tussen de hoeveelheid genuttigde alcohol en het letsel en het type letsel dat jongeren oplopen. Om die reden hebben VeiligheidNL en het Trimbos-instituut, in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, samen een onderzoek uitgevoerd onder 10-30 jarige jongeren die zijn behandeld op een Spoedeisende Hulpafdeling in Nederland.

1.2

Doel van het onderzoek en vraagstellingen

Met het huidige onderzoek wordt getracht specifiekere informatie over alcoholgerelateerde letsels te verkrijgen, en gegevens te verzamelen over attitudes van jongeren in de leeftijd van 10-30 jaar wat betreft alcoholgerelateerde ongevallen en preventiemogelijkheden. Het doel van het onderzoek is om aanknopingspunten voor toekomstig beleid te vinden, bijvoorbeeld een basis te leggen voor (de ontwikkeling en implementatie van) een SEH-interventie voor jongeren.

De belangrijkste vragen die beantwoord dienen te worden zijn:

- Wat is de rol van alcohol (eventueel in combinatie met drugs) bij het ontstaan van letsels waarvoor jongeren op SEH-afdelingen worden behandeld?
- Hoe kijken jongeren die na alcoholgebruik op de SEH-afdeling behandeld worden aan tegen een eventuele interventie op de SEH-afdeling, of een andersoortige interventie?

ⁱ Deze cijfers zijn gebaseerd op basis van gegevens uit het Letsel Informatie Systeem, aangevuld met zelfrapportage-gegevens uit het Continue LIS Vervolgonderzoek.

ⁱⁱ Bron: Letselinformatie Systeem 2004-2008, VeiligheidNL.

1.3

Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt de onderzoeksopzet en de respons besproken. Hoofdstuk 3 gaat in op het alcoholgebruik van de jongeren die zich hebben gemeld op de SEH. In hoofdstuk 4 wordt specifiek gekeken naar de jongeren die hebben aangegeven dat alcohol al dan niet een rol heeft gespeeld en hoofdstuk 5 staan attitudes centraal. Hoofdstuk 6 is gewijd aan een aantal specifieke scenario's. Ten slotte worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen in hoofdstuk 7 uiteengezet.

2

Methode

2.1

ALVO

Voor de dataverzameling van dit onderzoek is gebruik gemaakt van de methode van het Aanvullend LIS Vervolgonderzoek (ALVO). Slachtoffers die vanwege letsel de Spoedeisende Hulpafdeling (SEH) van een ziekenhuis bezoeken dat meewerkt aan het Letsel Informatie Systeem (LIS) worden in LIS geregistreerd. Momenteel werken aan de LIS-registratie 14 Nederlandse ziekenhuizen mee. Naast gegevens als leeftijd, geslacht en letsel worden de belangrijkste kenmerken van het ongeval en een korte beschrijving van de toedracht van het ongeval opgenomen in de registratie. Door gebruik te maken van de in de registratie beschreven kenmerken, kunnen slachtoffers worden geselecteerd die letsel opliepen bij een specifiek type ongeval. Via het betreffende ziekenhuis kunnen deze patiënten een korte tijd na hun ziekenhuisbezoek aangeschreven met het verzoek om aan een verdiepend onderzoek mee te werken. Op deze wijze wordt extra en specifiekere informatie over het ongeval en ontstaan van het letsel verzameld. De vragenlijst kan door het slachtoffer anoniem worden teruggestuurd naar VeiligheidNL waar deze wordt verwerkt. Door middel van een sleutelvariabele kan het betreffende LIS-record van het slachtoffer worden gekoppeld aan de vragenlijstgegevens van het slachtoffer, zonder dat inbreuk wordt gemaakt op de anonimiteit.

2.1.1

Selectie van respondenten

Omdat er in de ziekenhuizen een onderregistratie is wat betreft alcohol- en drugsgebruik (er wordt meestal alleen geregistreerd als het medisch relevant is), was het niet mogelijk om voorafgaand aan het onderzoek een selectie te maken van die jongeren die op de SEH-afdeling zijn geweest voor behandeling voor een ongeval waarbij alcohol een rol heeft gespeeld. In dit geval kon daarom alleen de selectie gemaakt worden van de groep 10-30-jarige letselslachtoffers in LIS. Betrokkenheid van alcohol bij het ongeval is achteraf vastgesteld.

Twee van de veertien LIS-ziekenhuizen deden niet mee aan het onderzoek. Twee andere ziekenhuizen maken nog te kort deel uit van de LIS-steekproef om met terugwerkende kracht respondenten aan te schrijven. Daarmee komt het totaal aantal ziekenhuizen dat heeft meegewerkt aan het onderzoek op tien. Bijlage 1 bevat een overzicht van de deelnemende ziekenhuizen en het aantal aangeschreven respondenten per ziekenhuis.

In 2009 telde Nederland bijna 4 miljoen jongeren in de leeftijd 10-30 jaar (CBS). Bekend is dat er in Nederland jaarlijks ruim 320.000 jongeren in de leeftijd 10-30 jaar op een SEH-afdeling belanden. In de LIS-registratie van de tien deelnemende ziekenhuizen in dit onderzoek staan in de periode 2006-2010 jaarlijks ruim 20.000 jongeren in de leeftijd van 10 tot en met 30 jaar geregistreerd als letselslachtofferⁱⁱⁱ. Uiteindelijk zijn in totaal 18.315 patiënten aangeschreven met het verzoek een vragenlijst in te vullen. Gebaseerd op beschikbare gegevens vanuit eerder vervolgonderzoek, mocht verwacht worden dat naar schatting 20 procent van de aangeschrevenen zou responderen, wat

ⁱⁱⁱ Letselslachtoffers waarvan in LIS geregistreerd was dat ze vanwege automutilatie op de SEH-afdeling belanden zijn uit de selectie van het onderzoek gehaald, evenals uiteraard slachtoffers van wie bekend is dat ze inmiddels waren overleden.

zou neerkomen op ruim 3.600 respondenten. Bij tien procent van hen zou naar verwachting alcohol betrokken zijn bij het ontstaan van het letsel.

2.1.2

Online vragenlijst

Voor dit onderzoek is op basis van een bestaande basisvragenlijst voor vervolgonderzoek onder SEH-bezoekers een nieuwe vragenlijst ontwikkeld met uitgebreide en specifieke vragen over eventuele betrokkenheid van alcoholische dranken en/of drugs bij het ontstaan van het letsel. De volledige vragenlijst die gebruikt is, is opgenomen in bijlage 2. De vragenlijst werd online afgenomen.

Aangezien ziekenhuizen niet standaard beschikken over e-mailadressen van patiënten, ontvingen alle geselecteerde slachtoffers via het ziekenhuis een brief met daarin een uitnodiging om mee te doen aan het onderzoek (met daarbij een persoonlijke link naar de online vragenlijst). Voor jongeren onder de 16 jaar werd, in overeenstemming met de Wet bescherming persoonsgegevens zoals die bij Nederlandse onderzoeksbureaus gehanteerd wordt, de brief geadresseerd aan de ouders/verzorgers van de geselecteerde slachtoffers. Slachtoffers werden aangeschreven binnen twee maanden na hun bezoek aan de SEH-afdeling.

Nadat gebleken was dat de respons achterbleef bij de verwachtingen zijn reminders verstuurd aan eerder aangeschreven patiënten van drie van de deelnemende ziekenhuizen, in totaal 5.301 patiënten. De keuze om slechts aan patiënten van deze drie ziekenhuizen een reminder te sturen hangt samen met de technische mogelijkheden van de ziekenhuizen, met name het soort Ziekenhuis Informatie Systeem waarvan een ziekenhuis gebruik maakt. Het is niet bekend in hoeverre het versturen van reminders de respons beïnvloed heeft.

2.1.3

Verrijking van gegevens

Naast gegevens van het LIS-vervolgonderzoek is in deze rapportage ook gebruik gemaakt van beschikbare gegevens over middelengebruik van het Trimbos-instituut. Er is daarbij gebruik gemaakt van het Peilstationsonderzoek van het Trimbos-instituut. Dit onderzoek wordt eens in de vier jaar uitgevoerd. De meest recente cijfers zijn beschikbaar uit 2007. Daarnaast is gebruik gemaakt van de Incidenten Monitor Drugs van het Trimbos-instituut. De meest recente monitor is uitgevoerd in 2011.

Aanvullende gegevens over SEH-behandelingen voor ongevallen waarbij alcohol betrokken was en gegevens over alcoholvergiftigingen op de SEH-afdeling zijn afkomstig uit het Letsel Informatie Systeem van VeiligheidNL. In het Letsel Informatie Systeem (LIS) staan slachtoffers geregistreerd die na een ongeval, geweld of automutilatie zijn behandeld op een Spoedeisende Hulp (SEH) afdeling van een selectie van ziekenhuizen in Nederland. Deze ziekenhuizen vormen een representatieve steekproef van ziekenhuizen in Nederland met een continu bezette SEH-afdeling. Dit maakt een schatting van cijfers op nationaal niveau mogelijk. Aangekend moet daarbij worden dat betrokkenheid van alcohol op de SEH-afdeling een onderregistratie van de werkelijke aantallen is, omdat betrokkenheid van alcohol slechts dan wordt geregistreerd als dat medisch relevant is (o.a. bij alcoholvergiftigingen). Deze onderregistratie is overigens een van de redenen voor het onderhavige vervolgonderzoek onder SEH-bezoekers.

2.1.4

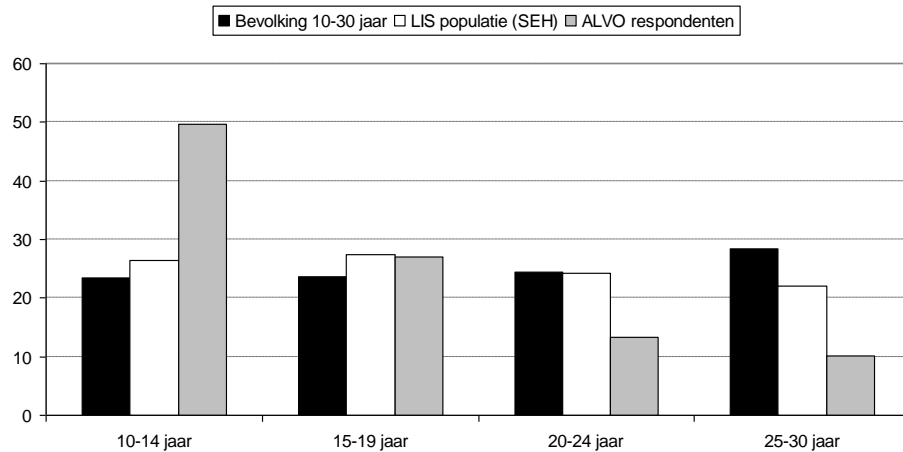
Respons/beschrijving onderzoeksgroep

Van de 18.315 aangeschreven patiënten hebben er uiteindelijk 2.346 de online vragenlijst ingevuld, een respons van bijna dertien procent. De gemiddelde leeftijd van

de groep respondenten is 16,4 jaar. Er werkten vrijwel evenveel mannen (1.175) als vrouwen (1.171) mee aan het onderzoek.

De onderzoeksgroep is qua leeftijd niet geheel representatief voor de Nederlandse bevolking van 10-30 jaar, noch met populatie SEH-bezoekers zoals die normaal gesproken op de SEH-afdeling belanden, zoals in figuur 2.1 te zien is. Vergeleken met de algemene bevolking van 10-30 jaar en met de algemene populatie SEH-bezoekers is de SEH-bezoeker uit deze onderzoeksgroep gemiddeld jonger. De helft is in de leeftijd 10 tot en met 14 jaar^{iv}. Hiervoor is in de analyse niet gecorrigeerd. Met name voor uitspraken over de jongste groep (10-14 jaar) heeft deze scheve verdeling effect. Deze groep is oververtegenwoordigd in de gehele onderzoeksgroep, en resultaten voor deze leeftijdsgroep moeten voorzichtiger gegeneraliseerd worden naar populatieniveau.

Figuur 2.1 Leeftijdverdeling 10-30 jaar: algemene bevolking versus SEH-bezoekers

Bron: ALVO alcohol en jongeren, VeiligheidNL i.s.m. Trimbos-instituut; Letsel Informatie Systeem 2006-2010, VeiligheidNL; Bevolkingsgegevens 01-01-2011, Centraal Bureau voor de Statistiek.

^{iv} In de analyses is gebruik gemaakt van de standaard vijfjaarsleeftijdscategorieën die VeiligheidNL gebruikt: 10-14, 15-19, 20-24 en 25-29 jaar

3

SEH-bezoek en alcoholgebruik

3.1

Kenmerken van ongevallen waarbij alcohol betrokken is

Van de 2.346 respondenten gaf 6,1 procent aan alcohol gedronken te hebben in de zes uur voorafgaand aan het oplopen van het letsel (142 respondenten)^v. In de volgende analyses van de groep respondenten die alcohol gedronken had moet in aanmerking worden genomen dat analyses met deze n-getallen met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd dienen te worden.

Van de 142 ongevallen waarbij respondenten aangaven alcohol gedronken te hebben, speelde bij de helft alcoholgebruik volgens de respondent een rol bij het ontstaan. In dit hoofdstuk zijn alle respondenten die alcohol gedronken hadden in de analyses meegenomen. In hoofdstuk 4 wordt specifiek ingegaan op de verschillen in kenmerken van ongevallen waarbij alcohol volgens de respondent een rol speelde en ongevallen waarbij dat niet het geval was. Omdat wellicht alcoholgebruik toch een rol speelde, ook als respondenten aangaven dat dit niet zo was, worden in dit hoofdstuk alle respondenten die alcohol gedronken hadden in de analyses meegenomen.

In het algemeen is betrokkenheid van alcohol kleiner bij sportblessures en arbeidsongevallen dan bij privé- en verkeersongevallen. Sportblessures maken bijna een derde deel uit van de SEH-behandelingen bij de jeugd. Bij een striktere selectie van alleen privé-ongevallen in deze onderzoeksgroep is de betrokkenheid van alcohol bijna 10 procent, en bij verkeersongevallen 9 procent.

Onderzoek van VeiligheidNL in de afgelopen jaren toont aan dat jongeren in steeds grotere mate in het ziekenhuis belanden met letsel waarbij alcohol in het spel was^{vi}. Volgens zelfrapportage van slachtoffers die op de SEH-afdeling zijn behandeld blijkt dat in de periode 2003-2009 jaarlijks 24.000 SEH-behandelingen voor ongevallen bij jongeren tussen 10 en 25 jaar gerelateerd zijn aan alcohol, d.w.z. dat het slachtoffer aangaf alcohol gedronken te hebben in de zes uur voorafgaand aan het ongeval. Dit is tien procent van alle ongevallen of geweldpleging bij jongeren in deze leeftijd. In jaarlijks 16.000 gevallen had het slachtoffer drie of meer glazen gedronken in de zes uur voor het ongeval, 11.000 personen schatten de rol van alcohol in het ongeval als belangrijk of zeer belangrijk. Daarnaast belanden jaarlijks 2.300 jongeren tussen 10 en 25 jaar op de SEH-afdeling na een alcoholvergiftiging. Het aantal SEH-behandelingen naar aanleiding van een alcoholvergiftiging bij 10-24-jarigen is in de periode 2005-2010 gestegen met 83 procent.

Uit registratie van SEH-behandelingen in het Letsel informatie Systeem van VeiligheidNL blijkt dat het aantal alcoholgerelateerde ongevallen waarmee jongeren op de SEH-afdeling verschijnen in de periode 2006-2010 is toegenomen met 32 procent. Hierbij moet worden aangetekend dat deze trendanalyse is uitgevoerd op gegevens uit het Letsel Informatie Systeem (en niet op bovenstaande gegevens uit het CLVO). Dit betekent dat er een onderregistratie van jaarlijkse SEH-behandelingen is geanalyseerd,

^v Dit is van toepassing op alle ongevallen, zowel verkeers-, arbeids- en privé-ongevallen en sportblessures. Afgaande op eerder onderzoek onder jongeren die op de SEH-afdeling zijn geweest was de verwachting vooraf dat rond de tien procent van de SEH-bezoekers in de onderzoeksgroep alcohol zou hebben gedronken. In de discussie wordt verder ingegaan op mogelijke verklaringen voor dit verschil.

^{vi} Continue LIS Vervolg Onderzoek 2003-2009

waarin waarschijnlijk de iets ernstigere letsels na alcoholgebruik zijn oververtegenwoordigd (want die worden relatief vaker wel geregistreerd op de SEH-afdeling).

Deze onderregistratie op de SEH-afdeling van betrokkenheid van alcohol bij ongevallen blijkt ook duidelijk uit de vergelijking met de groep respondenten uit dit vervolgonderzoek. Van de 142 respondenten die in dit onderzoek aangaven alcohol gedronken te hebben, was door de SEH-afdeling van slechts 27 betrokkenheid van alcohol in LIS geregistreerd. Dit maakt de noodzaak van een betere continue registratie van betrokkenheid van alcohol op de SEH-afdeling duidelijk.

3.1.1 Leeftijd en geslacht

SEH-bezoekers die alcohol gedronken hadden in de uren voorafgaand aan het ongeval waren gemiddeld ouder (20,6 jaar) dan SEH-bezoekers die niet gedronken hadden (16,1 jaar). Drie van de respondenten die gedronken hadden waren jonger dan 15 jaar (tabel 3.1).

Tabel 3.1 Leeftijdverdeling respondenten; naar wel/geen alcohol gebruikt in zes uur voorafgaand aan het ongeval

	geen alcohol		alcohol gebruikt < 6 uur		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
10-14 jaar	1.093	50	3	2	1.096	47
15-19 jaar	597	27	63	44	660	28
20-24 jaar	292	13	53	37	345	15
25-30 jaar	222	10	23	16	245	10
Totaal	2.204	100	142	100	2.346	100

Van de groep die alcohol had gedronken was 61 procent een man (tabel 3.2). In de groep die geen alcohol had gedronken in de 6 uur voorafgaand aan het ongeval was de helft man en de helft vrouw (het verschil in man/vrouw verhouding tussen beide groepen is niet statistisch significant).

Tabel 3.2 Aantal SEH-behandelingen waarbij aangegeven werd dat alcohol gedronken was; naar leeftijd en geslacht

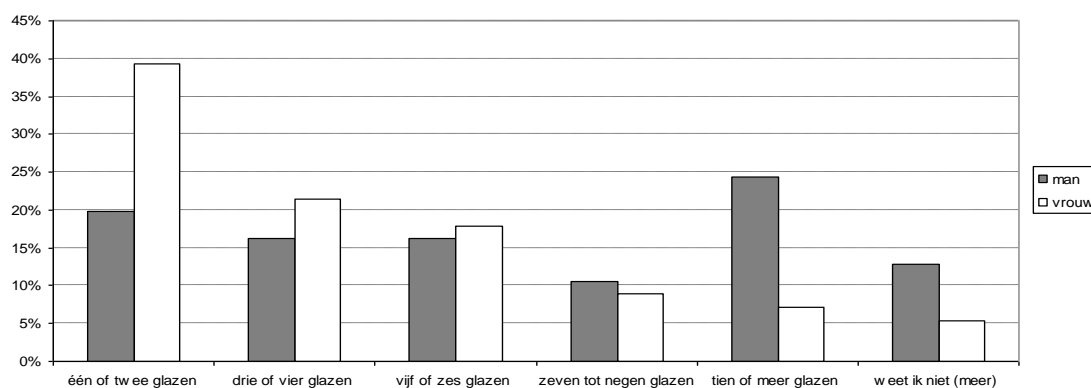
	man		vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
10-14 jaar	3	3	0	0	3	2
15-19 jaar	35	41	28	50	64	45
20-24 jaar	33	38	20	36	53	37
25-30 jaar	15	17	8	14	23	16
Totaal	87	100	56	100	142	100
% man/vrouw		61		39		100

3.1.2 Aantal glazen

Het grootste deel van de groep respondenten die alcohol had gedronken voorafgaand aan het ongeval dronk één of twee glazen (28%). Bijna één op de vijf (18%) had tien of meer glazen alcohol op.

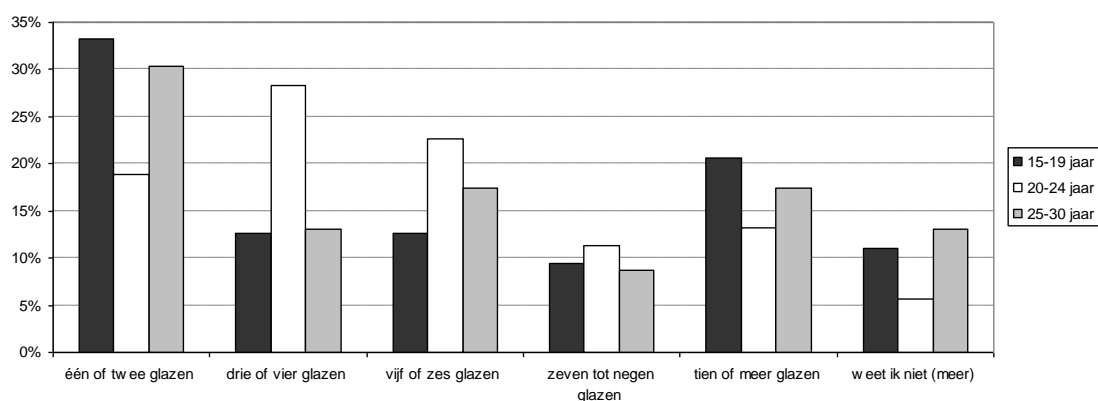
In figuur 3.1 is te zien dat de mannen gemiddeld meer glazen hadden gedronken. Eén op de vier mannen dronk meer dan 10 glazen. Van de vrouwen dronken vier op de tien respondenten één of twee glazen. Het verschil in aantal glazen tussen mannen en vrouwen is significant op 0.05-niveau ($p=.030$).

Figuur 3.1 Aantal glazen alcohol gedronken in de 6 uur voorafgaand aan het oplopen van het letsel; percentage (n=142), naar geslacht

Wat betreft aantal gedronken glazen wijkt de verdeling over de verschillende leeftijdsklassen niet veel af, zoals in figuur 3.2 te zien is. Jongeren in de leeftijd 20-24 jaar lijken relatief iets vaker tussen de 3 en 6 glazen te drinken. Van de drie respondenten onder de 15 jaar (niet in de grafiek) dronk er één 1-2 glazen en één 10 of meer glazen. De derde wist zich het aantal glazen niet meer te herinneren.

Figuur 3.2 Aantal glazen alcohol gedronken in de 6 uur voorafgaand aan het oplopen van het letsel; percentage (n=139), naar leeftijdsklasse*

* wegens n=3 is de leeftijdsklasse 10-14 jaar niet in de grafiek opgenomen

3.1.3 Alcoholgebruik onder jongeren van 12 tot en met 18 jaar

Jongeren van 12 tot en met 18 jaar gebruiken veelvuldig alcohol. Om een beeld te schetsen van het alcoholgebruik door jongeren van 12 tot en met 18 jaar maken we gebruik van het onderzoek naar middelengebruik onder scholieren (Monshouwer, 2008). Uit dit onderzoek blijkt dat 95 procent van de jongeren van 18 jaar weleens alcohol heeft gedronken. Alcoholgebruik onder 18-jarigen is stabiel in vergelijking met de voorgaande peiling (2003).

Als jongeren 18 zijn:

- heeft 95% wel eens alcohol gedronken
- heeft 85% recent alcohol gedronken, waarvan:
 - 60% (jongens) en 65% (meisjes) 3-10 keer in de afgelopen maand
 - 25% (jongens) en 12% (meisjes) vaker dan 10 keer in de afgelopen maand
- drinkt 23% 1-4 glazen in het weekend
- drinkt 30% 5-10 glazen
- drinkt 26% 11-20 glazen
- drinkt 17% 21 glazen of meer
- is 84% is weleens dronken geweest, waarvan 55% recent
- heeft 71% recent binge-gedronken (≥ 5 glazen per gelegenheid)

De frequentie van alcoholgebruik hangt niet af van het schoolniveau van de jongere; verschillen in frequentie tussen scholieren op VMBO-b, VMBO-t, HAVO en VWO zijn niet significant. Wel komt binge drinken onder VMBO-b jongeren vaker voor dan op de andere schoolniveaus.

Er zijn geen significante verschillen tussen 18 jarige meisjes of jongens in het ooit- of recent gebruik van alcohol. Onder 15-16 jarigen zijn er wel verschillen tussen jongens en meisjes; op die leeftijd binge drinken jongens meer dan meisjes en drinken ze meer in het weekend.

De etnische afkomst van de jongere hangt samen met het alcoholgebruik; jongeren met Marokkaanse, Turkse en niet-westerse afkomst drinken minder vaak dan Nederlandse jongeren.

Er is gekeken of het alcoholgebruik van de populatie van respondenten van 12 tot en met 18 jaar uit dit vervolgonderzoek (1.252 respondenten) verschilt van de algehele populatie in dezelfde leeftijdscategorie, door een vergelijking van de huidige onderzoeksgroep met een groep respondenten uit het peilstationsonderzoek, dat het Trimbos-instituut in 2007 heeft uitgevoerd. Zoals te zien is tabel 3.3 is het gerapporteerde ooit-gebruik van de respondenten van onderhavig onderzoek (33%) lager vergeleken met het ooit-gebruik gerapporteerd in het peilstationsonderzoek^{vii} (79%). Ook geven de respondenten in het onderhavig onderzoek aan dat zij gemiddeld minder glazen alcohol drinken op een dag in het weekend. Voor de resultaten van dit onderzoek heeft dit als gevolg dat we moeten beseffen dat mogelijk meer en vaker gedronken is dan gerapporteerd door de respondenten, of dat respondenten die meer en vaker drinken relatief minder gerepsondeerd hebben.

^{vii} Monshouwer, K., Verdurmen, J., Dorsselaer, S. v., Smit, E., Gorter, A., & Vollebergh, W. (2008). *Jeugd en Riskant Gedrag, 2007 Kerngegevens uit het peilstationsonderzoek scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Tabel 3.3 **Vergelijking alcoholgebruik onder 12 t/m 18 jarigen; ALVO versus Peilstationsonderzoek (percentages)**

	ALVO	Peilstationsonderzoek 2007
Ooit alcohol gebruikt	33	79
Gemiddeld aantal glazen alcohol in het weekend:		
0	67	54
1-4	26	22
5-10	8	12
11-20	0	7
≥ 21	0	5

3.1.4 **Locatie ongeval**

Van alle ongevallen met betrokkenheid van alcohol vond 45 procent plaats in uitgaansgelegenheden, bij de ongevallen zonder alcohol was dat 1 procent. Ook vonden meer ongevallen (27%) met betrokkenheid van alcohol plaats op de openbare weg dan bij de ongevallen zonder alcohol (18%) en in de woonkamer (4% versus 2%). Ongevallen waar geen alcohol bij betrokken was vonden vaker plaats op andere plekken in huis dan de woonkamer, in de tuin, op school en op sportlocaties. Een volledige tabel met ongevalslocaties is opgenomen als bijlage 3.

In hoofdstuk 6 wordt specifiek ingegaan op ongevallen tijdens uitgaan, en de relatie met alcoholgebruik.

3.1.5 **Ongevalsscenario**

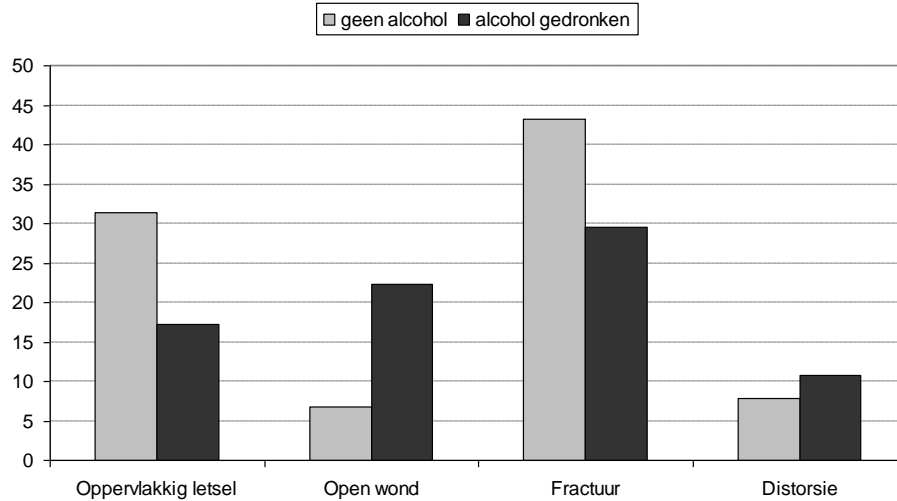
Bijna de helft van de groep die alcohol had gedronken is gevallen (45%, 65), 16% (23) van een tweewieler, zoals een brommer of fiets. Eén op de vier (27%, 38) raakte gewond door contact met een object, zoals snijden aan glas (6%, 9), en 8% (11) heeft zich ergens aan gestoten. Lichamelijk contact is in 15% (22) van de gevallen de oorzaak van het letsel, waarbij in 12 gevallen een klap.

Vergeleken met de groep niet-drinkers valt op dat in die groep relatief nog vaker gevallen wordt, maar vallen drinkers relatief vaker van een tweewieler/fiets. Ook hebben drinkers zich relatief vaker gesneden dan niet-drinkers, en zijn ze vaker het slachtoffer van lichamelijk contact dan wanneer er niet gedronken is (zie tabel bijlage 4).

3.1.6 **Type letsel**

In de groep die alcohol had gedronken was het meest voorkomende letsel een fractuur, in 29 procent (41) van de gevallen liep een respondent een fractuur op. 22 Procent liep een open wond op, 17 procent (25) oppervlakkig letsel en 10 procent (15) een distorsie. Ondanks dat een fractuur het meest voorkomende letsel is bij respondenten die gedronken hadden, hebben de respondenten die niet gedronken hadden wel relatief vaker een fractuur. Ook hebben deze vaker oppervlakkig letsel (figuur 3.3 en tabel bijlage 5). SEH-bezoekers die gedronken hadden, hebben voornamelijk relatief vaker een open wond.

Figuur 3.3 Aandeel van de vier meest voorkomende letsels voor niet alcohol drinkers en alcohol drinkers; percentages

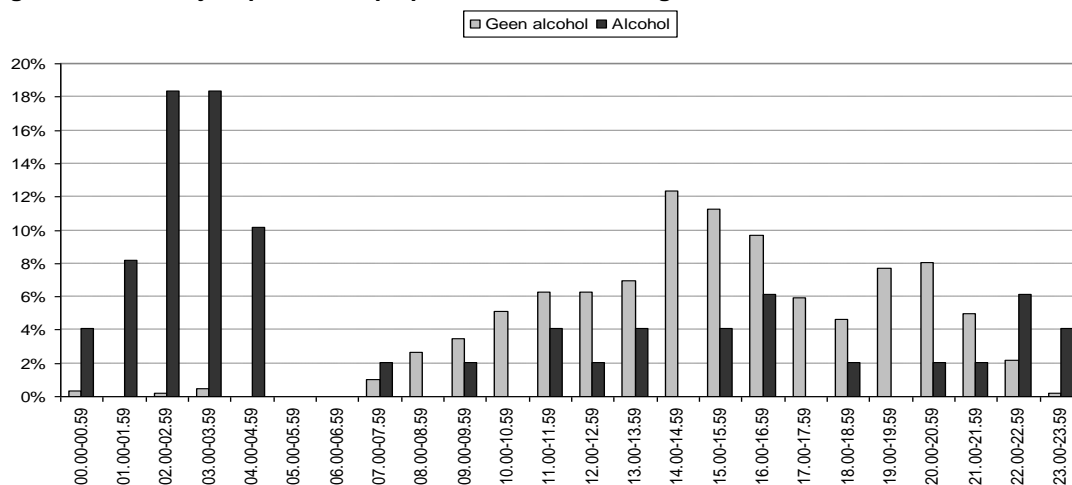
Van de personen die alcohol gedronken hadden werd 11,3 procent (16 personen) na SEH-behandeling in het ziekenhuis opgenomen. Bij de groep die niet gedronken had was dit 8,5 procent. Daarmee lijken de letsels in de alcoholgroep iets ernstiger dan de letsels in de groep niet-drinkers. De aantallen zijn echter te klein om hierover verregaande conclusies te trekken.

Een tiental uit de groep die alcohol had gedronken bezocht de SEH-afdeling met een alcoholvergiftiging. Deze alcoholvergiftigingen worden uitgebreider beschreven in hoofdstuk 6.

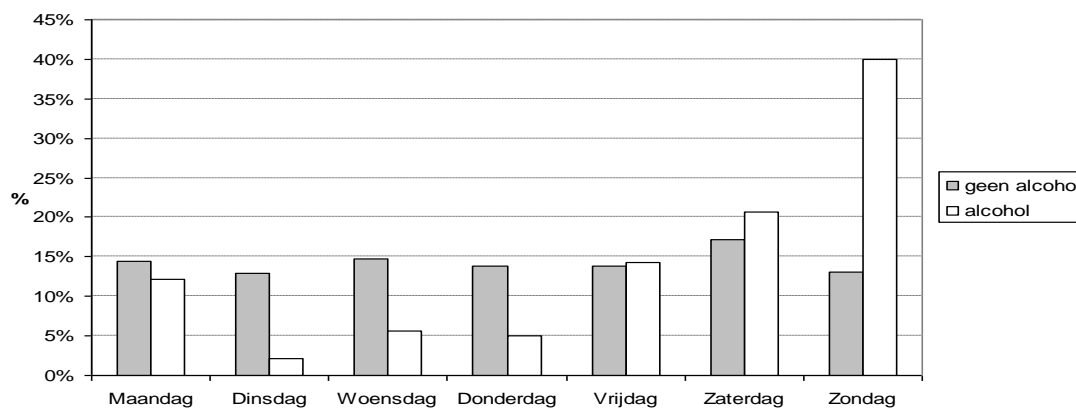
3.1.7

Tijdstip en dag van de week

Van veel ongevallen is het precieze tijdstip onbekend, omdat dit op de SEH-afdeling niet altijd geregistreerd wordt. De ongevallen waarbij de tijd van het oplopen van het letsel wel bekend is laten een duidelijk verschil zien tussen de ongevallen met en zonder betrokkenheid van alcohol. In figuur 3.4 is dat uitgezet. SEH-behandelingen waarbij het slachtoffer voorafgaand aan het ongeval alcohol heeft gedronken vinden veel vaker plaats tussen tien uur 's avonds en vijf uur 's nachts. De SEH-behandelingen waarbij het slachtoffer geen alcohol gedronken heeft vinden vrijwel allemaal plaats tussen zes uur 's ochtends en tien uur 's avonds.

Figuur 3.4 Tijdstip van het oplopen van letsel, wel of geen alcohol betrokken

Figuur 3.5 toont de verdeling van de ongevallen over de dagen van de week, afzonderlijk voor de alcohol en de geen-alcohol groep. Duidelijk is dat de ongevallen waarbij alcohol betrokken was zich concentreren in de weekends, met name de nacht van zaterdag op zondag, terwijl de ongevallen zonder betrokkenheid van alcohol vrijwel gelijk verdeeld zijn over de dagen van de week.

Figuur 3.5 Dag van de week van het oplopen van letsel, wel of geen alcohol betrokken

3.2

Factoren die invloed hebben op het ongeval

Respondenten gaven voor een aantal factoren aan in hoeverre deze een rol hebben gespeeld in het ontstaan van het ongeval. Deze factoren zijn te onderscheiden in lichamelijke factoren, zoals moeheid, omgevingsfactoren, zoals gladheid, en gedragsfactoren, zoals onvoorzichtigheid. De resultaten laten op een aantal factoren duidelijke verschillen zien tussen de alcoholgerelateerde ongevallen en de ongevallen waarbij geen alcohol betrokken was.

3.2.1

Lichamelijke factoren

Tabel 3.4 toont de lichamelijke factoren en in hoeverre die een rol speelden voor de twee groepen. Duidelijk is dat vooral moeheid, duizeligheid, trage reactie, niet goed zien/horen en evenwichts-/coördinatieproblemen lichamelijke factoren zijn die een grotere rol spelen in alcoholgerelateerde ongevallen dan in ongevallen waarbij geen sprake is geweest van alcoholgebruik.

De lichamelijke factoren lijken overigens in het algemeen meer een rol te spelen bij alcoholgerelateerde ongevallen dan bij ongevallen waarbij er niet is gedronken. Dit zou erop kunnen wijzen dat bij alcoholgerelateerde ongevallen er gemakkelijker een specifieke oorzaak aan te wijzen is, al dan niet gerelateerd aan alcoholgebruik. Dit hoeft uiteraard niet altijd specifiek aan het drankgebruik te liggen. Een lichamelijke factor als "ik was moe" speelt bijvoorbeeld een veel grotere rol bij de groep drinkers, maar heeft mogelijk ook te maken met het feit dat de ongevallen met alcohol vaker 's avonds en 's nachts plaatsvinden.

Tabel 3.4 Lichamelijke factoren die een rol spelen bij ontstaan van het ongeval

	Geen alcohol vooraf	Alcohol gedronken < 6uur	Significantie
	gedronken	voorafgaand aan ongeval	
	<i>% grote rol</i>	<i>% grote rol</i>	
Ik kon niet snel reageren	14,6	28,7	**P=.000
Ik had alcohol gedronken	0,0	21,1	*
Ik had problemen met coördinatie	5,5	19,5	**P=.000
Ik had problemen met mijn evenwicht	10,7	18,7	**P=.005
Ik was moe	4,8	17,4	**p=.000
Ik zag niet goed	4,2	12,9	**P=.000
Ik was niet sterk genoeg	6,6	11,4	P=.036
Ik was duizelig	3,9	9,2	**P=.004
Ik kon niet goed lopen	6,9	9,1	P=.329
Ik hoorde niet goed	0,8	4,5	**P=.000
Ik had last van oud letsel	3,5	3,8	P=.852
Mijn ziekte of chronische aandoening	1,7	2,3	P=.605
Ik had medicijnen gebruikt	0,7	1,5	P=.326

* Deze vraag is niet voorgelegd aan de groep die geen alcohol had gedronken

** Significant verschil

3.2.2

Omgevingsfactoren

Omgevingsfactoren die mogelijk een rol speelden in het ontstaan van het ongeval zijn weergegeven in tabel 3.5. Met name donkere omstandigheden, slecht zicht en een drukke omgeving lijken een grotere rol te spelen in ongevallen waarbij alcohol gedronken was. Hierin speelt ook de omgeving waarin normaliter alcohol gedronken wordt uiteraard een rol. De top 3 bij de drinkers is: het was donker, de grond was ongelijk en er stond iets in de weg. Bij niet-drinkers speelde in één op de tien gevallen een rol dat de grond ongelijk was, of er iets in de weg stond. Daarnaast staat gladheid in de top 3.

Ook omgevingsfactoren worden door de groep drinkers vaker genoemd dan door de niet-drinkers.

Tabel 3.5 Omgevingsfactoren die een rol spelen bij ontstaan van het ongeval

	Geen alcohol vooraf	Alcohol gedronken	Significantie
	gedronken	< 6uur voorafgaand aan ongeval	
	% grote rol	% grote rol	
Het was donker	2,7	22,8	**p=.000
De grond was ongelijk	11,1	16,3	p=.063
Er stond iets in de weg	10,2	15,0	p=.077
Het was druk	5,8	13,5	**p=.000
Gladheid	9,6	12,8	p=.231
Slecht zicht	3,1	9,0	**p=.000
Het weer	7,8	8,3	p=.824
De grond was stroef	3,8	3,0	p=.649

** Significant verschil

3.2.3 Gedragsfactoren

Gedragsfactoren die mogelijk een rol speelden in het ontstaan van het ongeval zijn weergegeven in tabel 3.6. Factoren die een grotere rol speelden bij alcoholgerelateerde ongevallen zijn: onvoorzichtigheid, niet goed opletten, en niet goed weten hoe een bepaald product, zoals een apparaat of een gebruiksvoorwerp, te gebruiken.

Tabel 3.6 Gedragsfactoren die een rol spelen bij ontstaan van het ongeval

	Alcohol gedronken		Significantie
	Geen alcohol vooraf	< 6uur voorafgaand aan	
	gedronken	ongeval	
	% grote rol	% grote rol	
Ik deed onvoorzichtig	15,7	29,1	**p=.000
Ik lette niet op	13,9	29,1	**p=.000
Ik had geen controle over product of situatie	19,7	27,8	p=.024
Ik nam risico	15,3	18,2	p=.377
Ik was afgeleid	6,6	17,3	**p=.000
Ik had haast	9,1	7,6	p=.555
Ik had weinig ervaring	4,6	7,0	p=.228
Ik gebruikte een voorwerp anders dan bedoeld	2,8	3,1	p=.881
Ik wist niet hoe ik het product moest gebruiken	0,6	3,8	**p=.000
Ik had de informatie bij of op het product niet gelezen	0	0	p=.799

** Significant verschil

Ook wat betreft de gedragsfactoren geldt dat in de groep drinkers vaker verklarende factoren genoemd werden dan bij de niet-drinkers, behalve de factor "ik had haast".

3.2.4 Gedrag van anderen

Respondenten gaven ook aan in hoeverre gedrag van anderen invloed had op het ongeval. De drinkers noemden "iemand anders deed iets met opzet" significant vaker als een factor die een grote rol speelde in het ontstaan van het ongeval dan de niet-drinkers. "Iemand anders deed onvoorzichtig" en "iemand anders lette niet op" verschilde niet tussen de niet-drinkers en de drinkers als gedrag van een ander dat een rol speelde.

Tabel 3.7 Gedrag van anderen dat een rol speelt bij ontstaan van het ongeval

	Geen alcohol vooraf	Alcohol gedronken < 6uur	Significantie
	gedronken	voorafgaand aan ongeval	
	% grote rol	% grote rol	
Iemand anders deed onvoorzichtig	18,6	17,9	P=.853
Iemand anders lette niet op	13,4	12,7	P=.808
Iemand anders deed iets met opzet	5,2	19,9	**P=.000

** Significant verschil

Deze factoren kunnen ook gerelateerd worden aan de ongevallen waarbij respondenten aangaven dat alcoholgebruik van een *ander* een rol speelde (tabel 3.8).

Alle drie de gedragsfactoren van de *ander* (onvoorzichtigheid, niet opletten, iets met opzet doen) speelden een significant grotere rol indien ook het (vermeende) alcoholgebruik van de *ander* een grote rol speelde in het ontstaan van het ongeval. Bijvoorbeeld "iemand deed onvoorzichtig" speelde in 43,6 procent van de ongevallen een grote rol als alcoholgebruik van een *ander* ook een grote rol speelde (wanneer een *ander* gedronken had werd de factor "iemand anders deed onvoorzichtig" veel vaker genoemd). Deze factor speelde maar in 16,2 procent van de gevallen een grote rol als de rol van andermans drankgebruik klein was.

Tabel 3.8 Gedrag van anderen en de rol van alcohol in het ongeval

	Alcoholgebruik van een	Alcoholgebruik van een	Significantie
	ander speelde grote rol	ander speelde kleine of geen rol	
	% grote rol	% grote rol	
Iemand anders deed onvoorzichtig	43,6	16,2	**p=.000
Iemand anders lette niet op	32,7	11,3	**p=.000
Iemand anders deed iets met opzet	36,4	4,0	**p=.000

** Significant verschil

In totaal gaven 93 respondenten aan dat het drankgebruik van iemand anders een rol speelde in het ontstaan van het ongeval. In de helft van de gevallen (45) was dit bij ongevallen van respondenten die zelf niet hadden gedronken.

3.2.5 Belangrijke factoren; algemeen beeld

Een top 5 van alle factoren die volgens de groep alcoholdrinkers een rol spelen ziet er als volgt uit:

1. onvoorzichtigheid (29,1%)
2. onoplettendheid (29,1%)
3. verminderd reactievermogen (28,7%)
4. ontbreken van eigen controle (27,8%)
5. omgevingslicht (te donker) (22,8%)

Opvallend is dat de factor "Ik had alcohol gedronken" pas op plaats 6 komt (21,1%).

3.3 Duur van hinder en verzuim

Tabel 3.9 geeft weer hoe lang de alcoholdrinkers na hun SEH-behandeling nog hinder hebben ondervonden van het opgelopen letsel. Bijna de helft van de slachtoffers had langer dan een maand last van het letsel. De verdeling verschilt niet opvallend van de SEH-bezoekers die geen alcohol hadden gedronken.

Tabel 3.9 Duur hinder van letsel voor respondenten die alcohol dronken

	Aantal	%
Een dag	10	7
Enkele dagen tot een week	16	11
Één tot twee weken	18	13
Twee tot vier weken	21	15
Tussen een maand en een half jaar	49	35
Langer dan een half jaar	19	13
Onbekend	9	6
Totaal	142	100

Een aantal slachtoffers verzuimt na behandeling op de SEH-afdeling één of meerdere dagen school, werk, sport, vrijwilligerswerk en/of bezigheden thuis. In tabel 3.10 is te zien hoeveel respondenten verzuimden, verdeeld naar afzonderlijke leeftijdscategorieën (dit omdat verschillende soorten verzuim erg kunnen variëren over de verschillende leeftijdscategorieën). Twee derde van de slachtoffers verzuimt minimaal één dag werk. Zes van de tien kunnen minimaal één dag niet sporten. Ook voor verzuim geldt dat de verdeling over de verschillende typen verzuim niet opvallend verschilt van de SEH-bezoekers die geen alcohol hadden gedronken.

Tabel 3.10 Aantallen respondenten met verzuim na SEH-behandeling voor respondenten die alcohol dronken; naar type verzuim en leeftijdscategorie

	10-14 jaar	15-19 jaar	20-24 jaar	25-30 jaar	Totaal	%
Naar school gaan, studeren of leren	1	26	20	2	49	37
Werken betaald	1	41	35	10	87	65
Sporten	2	37	31	10	80	60
Vrijwilligerswerk	1	11	12	3	27	20
Bezigheden thuis	0	24	30	11	65	49
Ik kon dit allemaal nog doen	0	9	7	6	22	16

3.4 Medische kosten

Ongevallen en daaruit voortkomende letsels brengen medische kosten met zich mee, onder andere voor behandeling in een ziekenhuis, ambulancevervoer en nabehandeling van een huisarts. Een kostenanalyse van de ongevallen in deze onderzoeksgroep wijst uit dat de totale medische kosten voor ongevallen waarvan de respondent aangaf dat alcohol een rol speelde hoger zijn (€ 1.000) dan de kosten van ongevallen waarbij alcoholgebruik geen rol speelde of ongevallen waarbij er helemaal geen alcohol gedronken was (€ 820). Dit hangt samen met een hoger opnamepercentage onder de slachtoffers die aangaven dat alcohol wel een rol speelde (17,3% versus 8% bij de niet-gebruikers en slachtoffers waarbij alcohol geen rol speelde).

3.5 Herhalingsbezoeken op de SEH-afdeling na alcoholgebruik

Vijftien respondenten (10%) gaven aan eerder op de SEH-afdeling te zijn geweest omdat ze alcohol gedronken hadden, twee van hen meer dan één keer. Negen van hen

waren in de leeftijd van 20 tot en met 24 jaar; de jongste was 17. Deze vijftien verschilden niet van de rest van de respondenten in de rol die alcohol volgens hen speelde in het ongeval. Ze zijn ook niet speciaal minder gaan drinken, vergeleken met de rest van de groep drinkers.

3.6 Opleiding

Om een goed beeld te krijgen van het type opleiding dat de respondenten volgen of hebben gevolgd zijn in deze paragraaf twee verschillende leeftijdscategorieën afzonderlijk bekeken. De respondenten zijn onderverdeeld naar de leeftijdscategorieën 13 tot en met 18 jaar en 19 jaar of ouder.

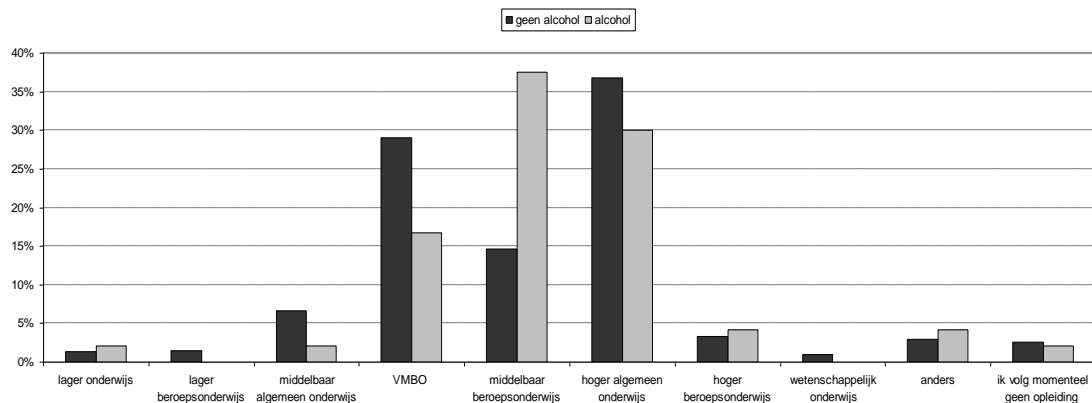
3.6.1 13-18 jaar

Van de groep respondenten die alcohol gedronken hadden in deze leeftijdsgroep volgt 38 procent een opleiding in het middelbaar beroepsonderwijs (MBO, MEAO), 30 procent een opleiding in het hoger algemeen onderwijs (bijvoorbeeld HAVO, VWO), en 17 procent volgt een VMBO-opleiding.

Tabel 3.11 Type gevolgde opleiding, 13-18 jaar

	Aantal	%
Lager onderwijs	1	2
Lager beroepsonderwijs	0	0
Middelbaar algemeen onderwijs	1	2
VMBO	8	17
Middelbaar beroepsonderwijs	18	38
Hoger algemeen onderwijs	14	30
Hoger beroepsonderwijs	2	4
Wetenschappelijk onderwijs	0	0
Anders	2	4
Ik volg momenteel geen opleiding	1	2
		0
Totaal	47	100

Een vergelijking van de procentuele verdeling van drinkers en de niet-drinkers over de verschillende typen onderwijs laat zien dat relatief gezien in de drinkers-groep veel respondenten een opleiding in het middelbaar beroepsonderwijs volgen (figuur 3.6). In het eerder genoemde Peilstationsonderzoek van het Trimbos-instituut worden geen verschillen in frequentie van alcoholgebruik tussen verschillende schooltypen gerapporteerd. Dit doet vermoeden dat middelbare scholieren weliswaar niet relatief meer drinken, maar wel relatief sneller letsel oplopen na alcohol gedronken te hebben.

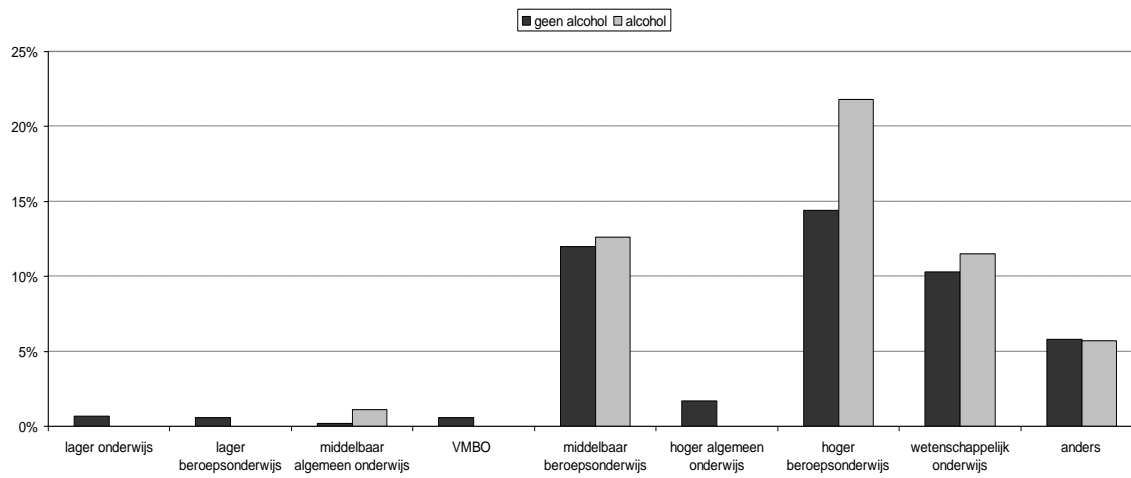
Figuur 3.6 Verdeling naar type opleiding; 13-18 jaar, voor drinkers en niet-drinkers**3.6.2****19 jaar of ouder**

In de groep van 19 jaar of ouder die alcohol had gebruikt volgt 22 procent een opleiding in het hoger beroepsonderwijs, 13 procent een opleiding in het middelbare beroepsonderwijs, en 12 procent een opleiding in het wetenschappelijk onderwijs.

Tabel 3.12 Type gevolgde opleiding, 19-30 jaar

	Aantal	%
Lager onderwijs	0	0
Lager beroepsonderwijs	0	0
Middelbaar algemeen onderwijs	1	1
VMBO	0	0
Middelbaar beroepsonderwijs	11	13
Hoger algemeen onderwijs	0	0
Hoger beroepsonderwijs	19	22
Wetenschappelijk onderwijs	10	12
Anders	5	6
Ik volg momenteel geen opleiding	41	47
Totaal	87	100

De verdeling over de verschillende typen onderwijs voor de drinkers en de niet-drinkers (figuur 3.7) geeft aan dat in deze leeftijdsgroep de SEH-bezoekers die gedronken hadden relatief vaker een opleiding in het hoger beroepsonderwijs volgen.

Figuur 3.7 Verdeling naar type opleiding, 19-30 jaar; voor drinkers en niet-drinkers

Van de groep die aangeeft momenteel geen opleiding te volgen heeft het merendeel (46%, 19) een middelbare beroepsopleiding gevolgd.

4

Zelfperceptie van de rol van alcohol in het ongeval

4.1

De rol van alcohol in het ontstaan van het ongeval

Elf procent van de respondenten die aangaven alcohol te hebben gedronken voorafgaand aan het ongeval gaf tevens aan dat het alcoholgebruik een zeer grote rol speelde in het ontstaan van het ongeval. Elf procent gaf aan dat het een grote rol heeft gespeeld en 29 procent een kleine rol. Dit betekent dat de helft (50%, 71) van de respondenten vond dat hun alcoholgebruik ten minste een kleine rol speelde in het ontstaan van het ongeval.

Respondenten die aangeven alcohol te hebben gedronken voor het ongeval zijn dus te verdelen in twee groepen:

1. Alcohol speelde geen rol bij het ontstaan van het ongeval ('geen-roldrinkers', 72 respondenten) en
2. Alcohol speelde wel een rol 'roldrinkers', 71 respondenten).

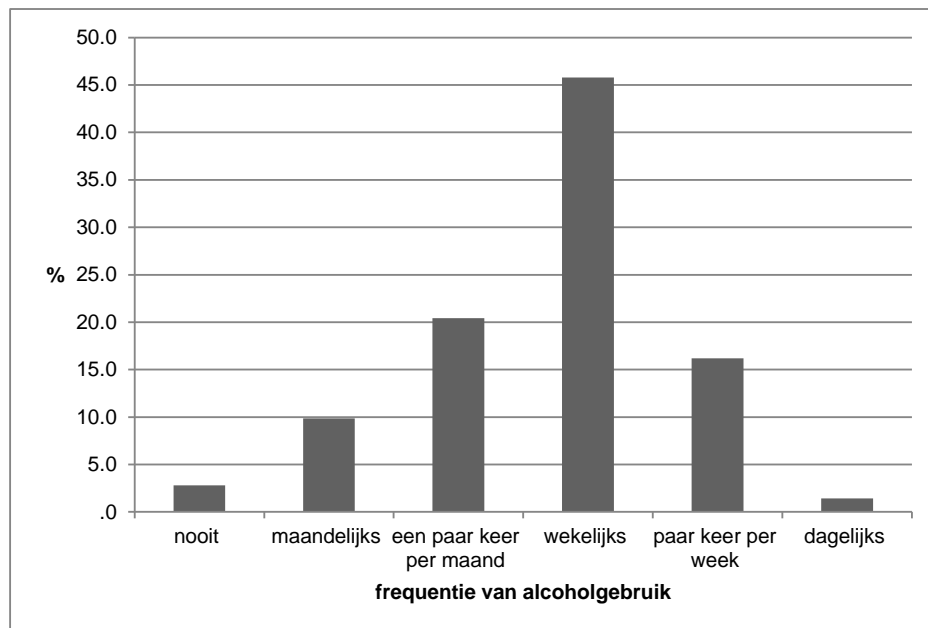
Zoals in tabel 4.1 te zien is, is zowel bij de mannen als de vrouwen de groep van 15-19 jarigen het grootst. De leeftijdsopbouw van de groep verschilt niet significant van de leeftijdsopbouw van geen-roldrinkers.

Tabel 4.1 Aantal SEH-behandelingen waarbij aangegeven werd dat alcohol een rol speelde bij het ontstaan van het ongeval; naar leeftijd en geslacht

	Man		Vrouw		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
10-14 jaar	3	6	0	0	3	4
15-19 jaar	20	42	13	57	33	47
20-24 jaar	18	38	6	26	24	34
25-30 jaar	7	15	4	17	11	16
Totaal	48	100	23	100	71	100

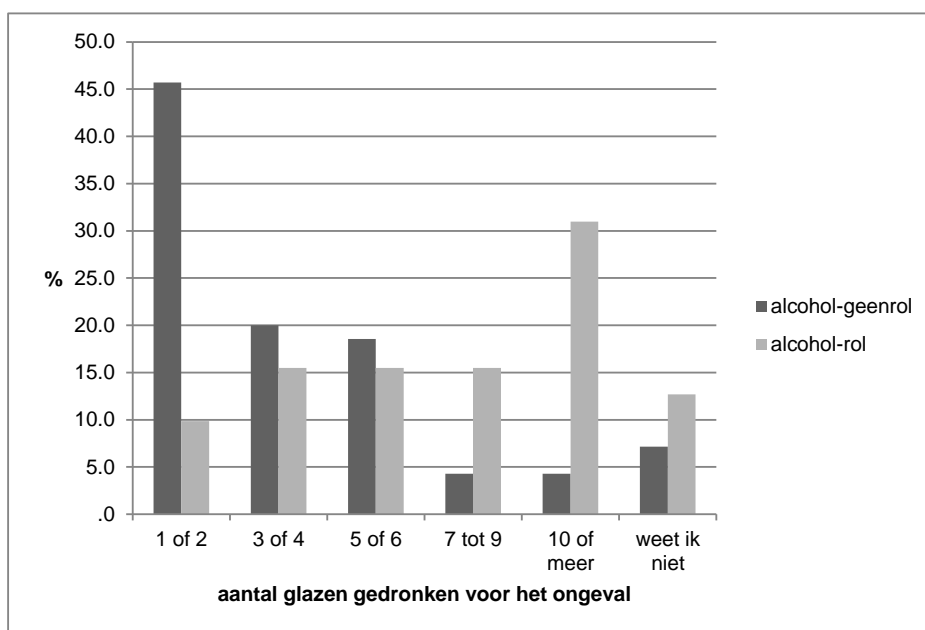
De roldrinkers en geen-roldrinkers verschillen niet significant van elkaar in hoe vaak ze normaliter alcohol drinken. Het grootste gedeelte van de respondenten dat gedronken heeft voor het ongeval drinkt wekelijks alcohol (46%). Zestien procent drinkt een paar keer per week alcohol en 20% drinkt een paar keer in de maand (figuur 4.1).

Figuur 4.1 Frequentie van alcoholgebruik onder respondenten die alcohol hadden gedronken voor het ongeval

De roldrinkers en geen-roldrinkers verschilden niet significant van elkaar in hoeveel alcohol ze normaliter drinken, zowel op doordeweekse dagen als in het weekend. Op doordeweekse dagen drinken respondenten gemiddeld 1,5 alcoholische drankjes en in het weekend zijn dat er 4.

Geen-roldrinkers en roldrinkers verschilden significant van elkaar met betrekking tot de hoeveelheid genuttigde alcoholische dranken vóór het ongeval ($p = .00$). Roldrinkers hebben meer gedronken voorafgaand aan het ongeval dan geen-roldrinkers. Zoals is te zien in figuur 4.2 was het percentage respondenten dat 1 of 2 drankjes heeft gedronken voor het ongeval aanzienlijk groter onder de geen-roldrinkers (46%) dan onder de roldrinkers (10%). Verder had 4% van de geen-roldrinkers meer dan 10 glazen alcohol gedronken tegen 31% roldrinkers.

Figuur 4.2 Aantal glazen alcohol gedronken, naar rol van alcohol*Roldrinkers nader bekeken*

Van de roldrinkers is 68% man en 32% vrouw. Van de geen-roldrinkers was 53% man en 47% vrouw. De verschillen tussen het voorkomen van mannen en vrouwen onder roldrinkers en geen-roldrinkers zijn niet significant.

Van de roldrinkers geeft 78% aan dat ze samen met één of meerdere vrienden alcohol hadden gedronken voordat het ongeval gebeurde. Het merendeel (44%) heeft bier gedronken. Elf procent dronk wijn en 9% een combinatie van bier en mixdrankjes. Twintig procent nuttigde de alcohol in een café/bar, 16% bij vrienden thuis, en 14% in een discotheek/club/(dans)feest.

Van de roldrinkers geeft 37% aan dat het ongeval ook gebeurd zou zijn als ze geen alcohol hadden gedronken. Dertig procent geeft aan, dat het ongeval dan niet gebeurd zou zijn en 31% weet het niet. Alcohol gebruik speelde dus in al deze gevallen een rol, maar volgens de inschatting van de respondenten in slechts 1/3^e van de gevallen een cruciale rol in het ontstaan van het ongeval.

4.2**Wat ging er mis?**

In totaal is aan de 72 jongeren die hebben aangegeven dat alcohol een rol heeft gespeeld in het ongeval, gevraagd wat er precies mis is gegaan dat de vorige keer/keren wel goed ging. Zeventig jongeren hebben deze vraag beantwoord. Jongeren reageren hier verschillend op. Een deel geeft alleen aan dat de hoeveelheid alcohol een rol heeft gespeeld (10 keer genoemd) en geeft verder geen uitleg. Een ander deel geeft aan dat alcohol ervoor gezorgd heeft dat het reactievermogen minder goed was of dat zij op een andere manier beïnvloed waren door alcohol (lichaam te soepel, struikelen, evenwichtsproblemen, 20 keer genoemd). Ook is een deel van de jongeren van mening dat ze iets deden wat niet zo slim was (ergens op reageren, ruzie maken, ergens naar toe lopen/op klimmen, 20 keer genoemd) en een deel is van mening dat het door externe factoren is gekomen (gladheid, andere mensen, 11 keer genoemd). Tot slot is er ook nog een deel dat aangeeft dat ze niet eerder in een dergelijke situatie zijn beland en hier dus geen eerder ervaring mee hebben of het niet weten (9 keer genoemd). Alle genoemde antwoorden zijn te vinden in bijlage 6.

Tweederde van deze groep jongeren heeft aangegeven dat het ongeval voorkomend had kunnen worden (47 jongeren, 64%). Hiervan gaven 18 jongeren (25%) aan dat het ongeval voorkomen had kunnen worden door minder te drinken. Bijna alle andere jongeren (25, 35%) geven aan dat ze bepaald gedrag beter niet hadden kunnen vertonen (niet klimmen, niet schreeuwen, niet lopen etc.). Vier jongeren noemen externe factoren: betere verlichting (2 keer genoemd), een reling plaatsen en eerder professionele behandeling.

5

Omstandigheden en attitude

Een belangrijke doelstelling van dit onderzoek was om informatie over de doelgroep te verzamelen die kan leiden tot verbeterde preventie van alcoholgerelateerde ongevallen. De hoofdvraag daarbij is: is de Spoedeisende Hulp-afdeling een geschikte setting om jongeren informatie te verschaffen/aan te spreken over de risico's van alcohol op een ongeval? Relevante vragen zijn verder:

- Wat zijn de omstandigheden waarin het drankgebruik plaatsvond?
- Heeft een alcoholgerelateerd ongeval effect op de attitudes en/of gedrag van jongeren (spijt, kennis van de gevolgen) wat betreft drinkgedrag en de risico's die dat met zich meebrengt?
- Hoe wil de doelgroep benaderd worden voor preventie en voorlichting?
- Welke kanalen zijn er mogelijk voor preventie/voorlichting, zoals de sociale omgeving van het slachtoffer of de huisarts?

5.1

Omstandigheden

Informatie over de omstandigheden waarin alcohol gedronken wordt en ongevallen plaatsvinden kunnen relevante aanknopingspunten opleveren voor interventies of andere preventieve acties. De respondenten hebben een aantal vragen over dergelijke omstandigheden beantwoord.

Het overgrote deel van de respondenten dronk met één of meerdere vrienden (86%). Sommigen met ouders of andere familieleden. Een enkeling dronk alleen.

Tabel 5.1 Met wie had je gedronken?

	Aantal	%
ik dronk alleen	8	6
met één of meer vrienden	119	86
met mijn ouders	4	3
met een broertje of zusje	5	4
met andere familie	9	7
met iemand anders	13	9
weet ik niet (meer)	1	1
Totaal	139	100

* afzonderlijke categorieën tellen niet op tot totaal. Meerdere antwoorden mogelijk

De meerderheid dronk bier (76%), één op de vijf wijn, rosé of champagne. Veertien procent een zelfgemaakte mixdrank. De vermeende populariteit van breezers en andere mixdranken blijkt niet uit deze data.

Tabel 5.2 Wat had je gedronken?

	Aantal	%
Bier	106	76
Wijn, rosé of champagne	27	19
breezers en andere pre-mixen, bijv. Smirnoff ice, Pisang Ambon jus, Passoa orange	7	5
Mixdrankjes (zelf gemixt), bijv. Wodka-jus, Rum-Cola	19	14
Shooters of shots	9	7
Likeur	2	1
Sterke drank	10	7
Iets anders	3	2
Totaal	139	100

* afzonderlijke categorieën tellen niet op tot totaal. Meerdere antwoorden mogelijk

De meeste jongeren kochten de drank zelf. Bijna één op de vier kreeg de drank van vrienden. Deze verhoudingen verschillen niet veel tussen de verschillende leeftijdscategorieën.

Tabel 5.3 Hoe kwam je aan de drank?

	Aantal	%
Zelf gekocht in een winkel (supermarkt/slijterij)	29	22
Zelf gekocht in een café	54	41
Zelf gekocht in een sportkantine	2	2
Zelf gekocht in een drinkkeet	5	4
Gekregen van vrienden	31	23
Gekregen van mijn ouders	1	1
Gekregen van broer of zus	1	1
Anders	33	25
Totaal	133	100

* afzonderlijke categorieën tellen niet op tot totaal. Meerdere antwoorden mogelijk

In iets meer dan de helft van de gevallen werd er thuis of bij vrienden thuis gedronken. In ook iets meer dan de helft van de gevallen werd er (tevens) in een uitgaansgelegenheid gedronken.

Tabel 5.4 Waar had je gedronken voor het ongeval gebeurde?*

	Aantal	%
Thuis	39	29
Bij vrienden thuis	32	24
In een café/bar	47	35
In een discotheek/club/(dans)feest	27	20
Op straat/in een park/hangplek	2	2
In een sportkantine	3	2
buurt- of jeugdhuis	1	1
in een drinkkeet/schuur	5	4
Totaal	133	100

* afzonderlijke categorieën tellen niet op tot totaal. Meerdere antwoorden mogelijk

5.2 Spoedeisende Hulpbezoek

Een aanvulling of alternatieve mogelijkheid voor een interventie of voorlichtingsmoment op de SEH-afdeling kan lopen via de persoon waarmee het slachtoffer de SEH-afdeling bezoekt. Tabel 5.5 toont de antwoorden van de drinkende respondenten op die vraag. Meer dan een derde was met een of beide ouders op de SEH-afdeling, een kwart met vriend(en) en één op de tien kwam alleen.

Tabel 5.5 Met wie was je op de eerste hulp?

	Aantal	%
Alleen	13	10
Met mijn ouder(s)	47	35
Met broer(s)/zus(sen)	5	4
Met een of meer vrienden die op het moment van het ongeval bij me was/waren	35	26
Met iemand anders	33	25
Totaal	133	100

5.3 Rol van vrienden en/of derden

Zesentwintig respondenten (37%) gaven aan dat vrienden en/of anderen een rol hadden kunnen spelen in het voorkomen van het ongeval. Bijlage 7 geeft een lijst van mogelijke acties door derden die het ongeval hadden kunnen voorkomen.

5.4 Attitude ten aanzien van preventie en voorlichting

Met betrekking tot de attitude ten aanzien van het ongeval zijn de volgende resultaten gevonden.

Op de stelling "Ik heb er spijt van dat ik alcohol heb gedronken voordat ik het ongeval kreeg" (waarbij 1 = helemaal mee eens en 10 = helemaal mee oneens) hebben roldrinkers een gemiddelde score van 7,5 en geen-roldrinkers een 9. De groepen verschillen hierin significant van elkaar ($p = .00$). Hieruit kan opgemaakt worden dat roldrinkers meer spijt hebben van het alcoholgebruik dan geen-roldrinkers, maar dat beide groepen in absolute zin weinig spijt hebben.

Roldrinkers verschillen niet significant van geen-roldrinkers op de andere attitudematen. Op de stelling "Als je alcohol drinkt heb je een grotere kans op een ongeval" (waarbij 1 = helemaal mee eens en 10 = helemaal mee oneens) scoren rol- en geen-roldrinkers gemiddeld een 4,7. Hieruit valt op te maken dat de respondenten die alcohol hebben gedronken voor het ongeluk vrijwel neutraal staan ten opzichte van de stelling dat er een relatie is tussen alcohol en een verhoogde kans op een ongeval. Op de stelling "Ik vind het erg dat ik dit ongeval gehad heb" scoren ze een 4,4. De respondenten lijken het matig met deze stelling eens te zijn.

Aan de roldrinkers is gevraagd naar hun informatievoorziening- en behoefte aan informatie over alcoholgebruik en ongevallen tijdens hun bezoek aan de SEH-afdeling. Van de roldrinkers geeft 16 procent aan dat ze tijdens hun behandeling op de SEH-afdeling informatie kregen over alcoholgebruik. Het grootste gedeelte van de roldrinkers (65%) heeft er geen behoefte aan om tijdens of na de SEH-behandeling meer te leren over het voorkomen van ongevallen, en de rol van alcohol daarin. Zeventien procent (12) wil hier liever op een ander tijdstip meer over leren en 16 procent (11) wil er graag tijdens het verblijf op de SEH-afdeling meer over leren. Mensen die meer spijt hebben

van het alcoholgebruik voor het ongeval hebben er niet significant meer behoefte aan meer te leren over het voorkomen van ongevallen en de rol van alcohol.

Respondenten is gevraagd of zij het belangrijk vinden dat wanneer een vriend(-in) van hen in het ziekenhuis komt doordat hij/zij teveel alcohol heeft gedronken, dat hij/zij informatie krijgt over alcohol (waarbij 1 = heel belangrijk en 10 = helemaal niet belangrijk)? Respondenten geven hieraan een gemiddelde score van 6,4. Dit verschilt niet significant met de mate waarin respondenten zélf al dan niet behoefte hebben aan informatie op de SEH-afdeling of op een later tijdstip.

Aan de respondenten die aangeven dat ze meer willen leren over het voorkomen van ongevallen, en de rol van alcohol daarin is gevraagd op welke manier zij hier meer over zouden willen leren. Een volledige lijst van de antwoorden is weergegeven in bijlage 8. De antwoorden op deze vraag lopen erg uiteen. Een aantal zaken valt hierin echter op. Meerdere respondenten geven aan dat het ongeval en/of de behandeling op de SEH voldoende leerzaam was voor hen om een volgende keer het ongeval te voorkomen. In een aantal antwoorden wordt het woord 'gewoon' gebruikt ("gewoon wat minder bier drinken de volgende keer" of "gewoon zelf de volgende keer beter nadenken", bijvoorbeeld). Dit zou erop kunnen duiden dat respondenten het gemakkelijk lijken te vinden om een volgende keer anders te handelen, en ook weten hoe. Een klein aantal respondenten geeft aan dat ze graag aanvullende informatie zouden ontvangen via folders of in een gesprek met een arts, of zelf informatie zouden opzoeken.

Respondenten zouden informatie bij voorkeur ontvangen via de post, e-mail, of in een gesprek met de arts. Verreweg de meesten geven echter aan, dat zij niet meer zouden willen weten over het voorkomen van ongevallen en de rol van alcohol daar in. Een aantal geeft aan meer te willen weten over de gezondheidsrisico's en overige gevaren van alcoholgebruik, prevalentiecijfers, en waarom het ongeval gebeurd is.

Het grootste gedeelte van de roldrinkers (82%) geeft aan het geen probleem te vinden als het ziekenhuis de huisarts op de hoogte zou hebben gesteld van het ongeval. Drieënnegentig procent van de roldrinkers heeft zijn/haar ouders op de hoogte gebracht van het ongeval. Dit zou dus geen obstakel zijn voor een mogelijke rol van de ouders in preventieve actie.

5.5

Minder gaan drinken en de rol van het ongeval

Veertig procent van de roldrinkers is weleens ontevreden over het eigen alcoholgebruik. Op een schaal van 1 (= helemaal niet ontevreden) tot 10 (= heel erg ontevreden) scoren ze een 5,4 op gemiddelde ontevredenheid over het eigen alcoholgebruik. Van de roldrinkers die aangeven weleens ontevreden te zijn over het alcoholgebruik geeft 39% aan dat de ontevredenheid is veranderd naar aanleiding van het ongeluk. Tweeëndertig procent van de roldrinkers geeft aan dat zij na het ongeluk minder alcohol zijn gaan drinken vanwege het ongeval versus 68 procent die dat niet is gaan doen.

Er is geen significante samenhang tussen ontevredenheid over het alcoholgebruik en spijt van het alcoholgebruik voor het ongeval of het minderen van het alcoholgebruik na het ongeval. Respondenten die meer spijt hebben van het alcoholgebruik en/of zijn gaan minderen, waren voor het ongeval niet méér ontevreden over het eigen alcoholgebruik.

Er is een significant verband ($p=.000$) tussen de mate waarin alcohol een rol speelde in het ongeval en de mate waarin respondenten minder zijn gaan drinken. In tabel 5.6 is te zien dat na een ongeval waarin alcohol een zeer grote rol speelde 77 procent minder ging drinken en 23 procent niet minder ging drinken. Na een ongeval waarin alcohol

een kleine rol speelde ging slechts tien procent minder drinken en 90 procent niet minder drinken; negen van de tien verbonden dus qua drinkgedrag geen consequentie aan het ongeval wanneer volgens hen de rol van alcohol slechts klein was.

Tabel 5.6 Meer of minder gaan drinken, naar rol van alcohol in het ongeval (percentages)

	Zeer grote rol	Grote rol	Kleine rol
Minder gaan drinken	77	58	10
Niet minder gaan drinken	23	42	90
Totaal	100	100	100

Dit wordt bevestigd door een vergelijking met de vraag of het ongeval volgens de respondenten ook gebeurd zou zijn als er geen alcohol gedronken zou zijn (tabel 5.7). Ook dit verband is significant ($p=.000$). Na een ongeval dat volgens de respondent ook nuchter gebeurd zou zijn blijft 92 procent evenveel drinken als voorheen. Zou het ongeval niet zijn gebeurd zonder alcohol, dan gaat tweederde (68%) minder drinken.

Tabel 5.7 Meer of minder gaan drinken, naar ongeval gebeurd zonder alcohol (percentages)

	Ook gebeurd zonder alcohol	Niet gebeurd zonder alcohol	Weet ik niet
Minder gaan drinken	8	68	25
Niet minder gaan drinken	92	32	75
Totaal	100	100	100

Van de groep die niet minder is gaan drinken is zeven op de tien een man (31). Vijfenvoertig procent is in de leeftijd 15-19 jaar, 39 procent is 20-24 jaar.

Er lijkt een verband te zijn ($p=.078$) tussen de rol van het ongeval ("was het ongeval ook gebeurd als je niet gedronken had?") en de behoefte aan voorlichting bij de respondenten. Wanneer het ongeval niet gebeurd zou zijn zonder alcohol, lijkt de behoefte aan/ontvankelijkheid voor voorlichting meer aanwezig.

In die lijn is ook het significante verband tussen "minder zijn gaan drinken" en behoefte aan/ontvankelijkheid voor voorlichting ($p=.002$). Respondenten die minder zijn gaan drinken na het ongeval zijn vaker ontvankelijk om meer te leren over het voorkomen van ongevallen en de rol van alcohol daarin.

Ook voor de toegenomen angst voor een ongeval na dit ongeval is eenzelfde verband te zien ($p=.030$). Meer dan 4 op de tien respondenten geven aan door dit ongeval angstiger te zijn geworden voor een soortgelijk ongeval. Respondenten wier angst voor een dergelijk ongeval is toegenomen, zijn meer geneigd voorlichting in het ziekenhuis als wenselijk te zien.

6

Specifieke ongevalssenario's

In dit hoofdstuk wordt een aantal specifieke ongevalsscenario's nader bekeken. Zo wordt ingezoomd op ongevallen in het uitgaanscircuit, alcoholvergiftigingen en drugsgebruik.

6.1

Uitgaan

Van de 2.346 SEH-bezoekers waren er 76 (3%) die tijdens het ontstaan van het letsel aan het uitgaan waren. Van de 76 uitgaanders met letsel had 60 (79%) alcohol gedronken voor het ongeval. Ongeveer de helft (52%) van de alcohol drinkende uitgaanders bedeeft ook een (kleine) rol toe aan alcohol bij het ontstaan het letsel.

Het merendeel (55%) van de SEH-bezoekers die aan het uitgaan waren, geeft aan dat omstandigheden in de uitgaanssetting geen invloed hadden op het ongeval. Wanneer omstandigheden wel een invloed hadden, was het feit dat veel mensen dronken waren de meest genoemde omstandigheid (27%) die invloed had. Daarna volgt de drukte in de uitgaansgelegenheid (22%), een agressieve sfeer (10%), dat het zeer warm was (5%), glas op de grond (3%), dat mensen onder invloed van drugs waren (3%) en dat het erg donker was (3%).

Mensen die wel of geen alcohol dronken verschilden niet in welke omstandigheid in de uitgaansgelegenheid invloed had op het ongeval. Ook maakte de rol die alcohol speelde bij het ontstaan van het ongeval geen verschil.

Wel lijkt er een marginaal verband te zijn ($p=.073$) tussen het feit of respondenten zelf alcohol hadden gedronken en of ze vonden dat er veel mensen dronken waren in een uitgaansgelegenheid.

6.2

Geweld

In de groep SEH-bezoekers die gedronken hadden, had bij 7,9 procent van de ongevallen het slachtoffer zelf geweld gebruikt. In de groep waarbij geen alcohol betrokken was, was dit 3,2 procent.

Van geweld van een ander was in de alcoholgroep in 17,9 procent van de ongevallen sprake, in de groep SEH-bezoekers die niet gedronken hadden was dit 5,5 procent. In totaal was er in 34 van de gevallen waarin alcohol was gedronken sprake van geweld.

In meer dan 70 procent van de gevallen (24) waarin sprake was van geweld werd het letsel opgelopen op een uitgaanslocatie of op weg naar huis van een uitgaanslocatie.

Van alle gevallen waarbij sprake was van geweld werd bij de alcoholgroep 15% (5) opgenomen na SEH-behandeling, en van de groep die niet gedronken had 6% (10). Dit lijkt voorzichtig te wijzen op relatief ernstiger letsel door geweld (van slachtoffer dan wel dader) na alcoholgebruik.

In de groep die niet gedronken had komt relatief meer oppervlakkig letsel door geweld voor (33% om 21%), en minder open wonden (11% om 33%). Opvallend is dat bij de geen-alcoholgroep relatief meer fracturen optreden (38% om 24%), wat toch gezien wordt als redelijk ernstig letsel, en enkele gevallen meer van licht of ernstig hersenletsel (3 gevallen om één geval). Dit beeld van de verschillen in type letsel door geweld komt

overeen met het totale beeld voor alle letsels in de onderzoeksgroep. Ook in de gevallen waarbij geweld gebruikt werd is dus niet eenduidig vast te stellen dat betrokkenheid van alcohol leidt tot ernstiger letsel.

Bijlage 9 bevat een lijst met illustratieve toedrachtbeschrijvingen van letsels door geweld waarbij alcohol betrokken was.

6.3

Alcoholvergiftiging

Aan dit LIS-vervolgonderzoek hebben 7 respondenten (5%) meegedaan die op de SEH-afdeling zijn geweest met een alcoholvergiftiging. Uit de beschrijvingen van de slachtoffers kan worden afgeleid dat het voorval volgens de jongeren nogal onverwacht gebeurde, en vanuit de aanname dat ze wel wat alcohol hadden gedronken, maar niet eens zo heel veel, of dat er iets met het drankje aan de hand was.

Enkele beschrijvingen:

"Ik had net iets te veel gedronken waardoor ik steeds struikelde. Ik liep naar de discotheek toen ik op straat viel."

"Ik was op stap met carnaval en had wel wat gedronken maar niet veel en ging in een keer van de vlakte af. Toen hebben ze me proberen oprapen maar ik was helemaal slap en reageerde nergens op."

"De barman had me een mixdrankje met gevaarlijke combinaties (energiedrank en sterke alcohol) gegeven en wou me niet vertellen wat erin zat, waarna ik er maar vanuit ging dat het veilig was. De eerste twee uur na het drinken gebeurde er niets, toen viel ik ineens en raakte heel snel in coma."

"Ik had een flesje zelfgestookte rijstewijn meegenomen dat ik had gekregen van een vriendelijke oude man in Vietnam, toen ik daar deze zomervakantie aan het rondreizen was met twee vrienden. Er bleek alleen methanol in te zitten, wat ik niet had verwacht en methanol is ontzettend giftig. Die methanol sloeg in en m'n vriendin heeft mij de kroeg uit gesleept en buiten heb ik overgegeven. Daarna heeft de moeder van mijn vriendin mij naar het ziekenhuis gebracht."

Cijfers van VeiligheidNL uit het Letsel Informatie Systeem laten zien dat jaarlijks 2.300 jongeren in de leeftijd van 10 tot en met 24 jaar behandeld worden op een Spoedeisende Hulpafdeling naar aanleiding van een alcoholvergiftiging, bijna evenveel jongens (52%) als meisjes. Eén op de tien is jonger dan 15 jaar, en ruim de helft (57%) is tussen de 15 en 20 jaar oud.

De zeven gevallen van alcoholvergiftigingen in de groep respondenten in dit vervolgonderzoek lijkt een ondervertegenwoordiging van de alcoholvergiftigingen die op een SEH-afdeling gezien worden.

Het aantal SEH-behandelingen naar aanleiding van een alcoholvergiftiging bij 10-24-jarigen is volgens het Letsel Informatie Systeem in de periode 2005-2010 gestegen met 83 procent. Vooral onder meisjes is de stijging fors, namelijk een verdubbeling (111%; jongens 63%).

6.4

Druggebruik

6.4.1

Type letsel en scenario

Tien respondenten gaven aan in de zes uur voorafgaande aan het ongeval drugs te hebben gebruikt, zes mannen en vier vrouwen. Dit is 0,4 procent van de totale groep

respondenten. Hun gemiddelde leeftijd is 20,8 jaar. Zeven van hen gebruikten marihuana/wiet, één XTC en één cocaïne. Van de laatste is niet bekend welk type drug gebruikt werd. Twee respondenten hadden in hun eentje gebruikt, zes van hen met één of meerdere vrienden. De helft liep letsel op door contact met een object (snijden of stoten), 3 door lichamelijk contact en 2 door acute vergiftiging.

Van deze tien hadden er zeven ook alcohol gedronken (vier mannen, drie vrouwen; allemaal ouder dan 18 jaar).

Drie van de tien gaven aan dat het ongeval niet gebeurd zou zijn, als er geen drugs gebruikt waren en drie dat het ongeval zonder drugsgebruik ook gebeurd zou zijn. Drie van de druggebruikers konden dit niet zeggen. Eén respondent heeft in het ziekenhuis informatie gekregen over drugs.

De helft was in huis en twee in een uitgaansgelegenheid op het moment dat het ongeval plaatsvond.

In één geval had het slachtoffer zelf geweld gebruikt, en in drie gevallen was geweld van een ander de oorzaak van het letsel.

In onderhavig onderzoek hebben dus slechts enkele respondenten aangegeven dat zij drugs hebben gebruikt voor het ontstaan het letsel. Daarom vergelijken we enkele van de resultaten rondom drugs met het een landelijk onderzoek naar drugsincidenten.

Het Trimbos-instituut monitort het voorkomen van drugsgerelateerde incidenten. Een drugsgerelateerd incident is een acute stoornis waarvoor medische hulp wordt gezocht en waarbij de gebruiker onder invloed van drugs is. Dit kunnen lichamelijke of psychische effecten van de intoxicatie (of onthouding) zijn, maar ook een lichamelijk trauma dat wordt opgelopen terwijl een persoon drugs heeft gebruikt. Via afdelingen spoedeisende hulp van (stads)ziekenhuizen, ambulancediensten, politieartsen en organisaties die de EHBO-post bemannen op grootschalige evenementen informatie verzamelt de Monitor Drugsincidenten (N. Vogels & E. Croes, 2011) informatie over drugsgerelateerde incidenten. In 2010 zijn er 2.852 incidenten geregistreerd, waarvan 46 procent uit de regio Amsterdam en ruim een derde afkomstig van EHBO-posten op grote dance-evenementen. Meestal was de reden om hulp te zoeken acute intoxicatie, en slechts in 1 op de 10 gevallen primair een lichamelijk trauma. Cannabis werd het meest gerapporteerd als gebruikte drug. Dit komt overeen met het onderhavig onderzoek, waarbij 7 van de 10 respondenten cannabis (marihuana/wiet) gebruikte. Uit de Monitor Drugsincidenten blijkt ook dat de helft van de respondenten naast drugs ook alcohol heeft gebruikt. In onderhavig onderzoek was dit 70 procent.

6.4.2

Verzuim na druggebruik

Vier van de tien personen konden alles nog doen. De andere zes hadden verschillende vormen van verzuim (zie tabel 6.1).

Tabel 6.1 Type verzuim na een ongeval waarbij drugs betrokken waren

	Aantal
Naar school gaan, studeren of leren	3
Werken betaald	3
Sporten	5
Vrijwilligerswerk	2
Bezigheden thuis	4
Ik kon dit allemaal nog doen	4
Totaal	10

7

Discussie en conclusies

7.1

Discussie

Het huidige onderzoek heeft waardevolle informatie opgeleverd over het ontstaan van alcoholgerelateerde ongevallen en het voorkomen er van. Niet eerder is in Nederland een dergelijke studie naar oorzaken, gevolgen en mogelijkheden voor preventie van alcoholgerelateerde ongevallen uitgevoerd. Bij de interpretatie van de resultaten dient echter rekening te worden gehouden met de volgende beperkingen.

- Achtergebleven respons: het onderzoek heeft een kleinere respons opgeleverd dan vooraf verwacht. Hier zijn verschillende verklaringen voor te geven. Enerzijds speelt mee dat niet alle LIS- ziekenhuizen medewerking hebben verleend aan het onderzoek (vanwege de gevoeligheid van het onderwerp). Dit kan tevens een verklaring zijn waarom er vooral onder de allerjongsten (10-14 jarigen) weinig respondenten hebben meegewerkt. De ouders van deze groep jongeren zijn aangeschreven, waardoor de jongeren wellicht niet helemaal eerlijk zijn geweest over hun alcoholgebruik of niet hebben meegewerkt aan het onderzoek. Het gevolg kan zijn dat daardoor de non-respons in dit onderzoek onder de groep die gedronken had groter is dan in de groep niet-drinkers.
- De respondenten zijn relatief jonger dan in LIS: ondanks dat de respons onder de alcoholdrinkers bij 10-14 jarigen achtergebleven is, blijkt wel dat onder de niet-drinkers de respons juist groter is dan uit de leeftijdsverdeling in LIS naar voren komt. Wederom kan de gevoeligheid van het onderwerp een rol hebben gespeeld. Jongeren zijn mogelijk niet helemaal eerlijk geweest over hun alcoholgebruik en lijken relatief vaak aangegeven te hebben dat ze *geen* alcohol hadden gedronken. Een andere verklaring is dat jongere aangeschrevenen wellicht met meer enthousiasme hebben gereageerd op de incentive (Ipod shuffle) dan andere potentiële deelnemers. De resultaten in dit onderzoek zijn daardoor niet goed te generaliseren naar de Nederlandse jongeren in de leeftijd 10-14 jaar. Daar staat tegenover dat er ook geen inhoudelijke redenen zijn om te verwachten dat wat voor jongeren van 15-plus geldt – namelijk dat het besef van de rol van alcohol positieve invloed heeft op vatbaarheid voor voorlichting of gedragsverandering – niet zou gelden voor de jongere groep.
- Verschil in alcoholgebruik: er is een groot verschil zichtbaar in het gerapporteerde reguliere alcoholgebruik tussen de respondenten in de leeftijd 12 t/m18 jaar en jongeren in de algehele populatie. Het ooit-gebruik van alcohol onder respondenten is lager en ook de gerapporteerde kwantiteit van alcoholgebruik is lager. Een reden voor dit verschil zou onderrapportage van het alcoholgebruik door de respondenten kunnen zijn (mogelijk door sociale wenselijkheid en/of het feit dat bij 10-14 jarigen de ouders zijn aangeschreven). We moeten ons realiseren dat mogelijk de groep respondenten in dit onderzoek de relatief minder ernstige drinkers representeert. Voor de vergelijkingen in dit rapport tussen de respondenten die wel of geen rol van alcohol toekenden aan het ontstaan van het ongeval heeft dit waarschijnlijk geen verregaande gevolgen.
- Samenhang tussen verschillende kenmerken dienen met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden, omdat er in sommige gevallen weinig waarnemingen per cel zijn.

- Zelfrapportage: tot slot moet worden gemeld dat er sprake is van zelfrapportage. Dit onderzoek levert geen volledig objectieve gegevens over alcoholgebruik onder jongeren.

7.2

Conclusie

De vraagstelling van dit onderzoek was tweeledig:

1. Wat is de rol van alcohol bij het ontstaan van letsels waarvoor jongeren op SEH-afdelingen worden behandeld? Wat kenmerkt deze groep en dit type ongevallen? Op welke kenmerken verschilt deze groep van de groep SEH-patiënten die geen alcohol gedronken hadden in de zes uur voorafgaand aan het ongeval en wat zijn de implicaties van deze verschillen?
2. Welke zijn de aanknopingspunten voor een eventuele interventie bij jongeren die na alcoholgebruik op de SEH-afdeling belanden?

7.2.1

Wat is de rol van alcohol bij het ontstaan van letsels waarvoor jongeren op SEH-afdelingen worden behandeld?

Bij zes procent van de respondenten was er, in de zes uur voorafgaand aan het ongeval, alcohol gedronken. Uit eerdere analyses in het Letsel Informatie Systeem bleek dat ongeveer tien procent van de SEH-bezoekers met letsel in de leeftijdsgroep 10-29 jaar alcohol gedronken had. Er lijkt daarmee sprake van een selectieve respons.

Qua leeftijd zijn de SEH-bezoekers die alcohol gedronken hadden gemiddeld veel ouder dan de niet-drinkers. Deels is dat te verwachten, omdat alcohol meer gedronken wordt op oudere leeftijd, deels kan dit komen doordat veel jongere respondenten hun alcoholgebruik mogelijk hebben verzwegen of zijn afgehaakt toen ze merkten dat alcohol en/of drugs het hoofdonderwerp van het onderzoek vormden.

De meerderheid van de SEH-bezoekers die alcohol hadden gedronken was een man. Maar vier op de tien waren vrouwen, het lijkt dus raadzaam om preventieve activiteiten op zowel jongens als meisjes te richten.

Bij privé-ongevallen was er bij 10 procent sprake van alcoholgebruik, bij verkeersongevallen in 9 procent van de gevallen.

Ongevallen met alcohol vinden veel vaker in uitgaansgelegenheden plaats dan ongevallen waarbij geen alcohol betrokken was (45% versus 1%). In meer dan de helft van de gevallen is daar ook gedronken. Maar ook thuis en bij vrienden thuis is door het merendeel alcohol genuttigd voorafgaand aan het ongeval. Hiermee hangt samen dat de meeste SEH-behandelingen waarbij alcohol gedronken was plaatsvonden in het weekend, en vooral 's avonds/'s nachts.

In bijna één op de vier gevallen (24%) waarin het slachtoffer alcohol gedronken had was sprake van geweld, hetzij van het slachtoffer zelf, hetzij van een ander. In de groep die niet gedronken had was dit 8 procent.

In de helft van de ongevallen waarin de respondent aangeeft voorafgaand alcohol te hebben gedronken, geven de respondenten aan dat alcohol daadwerkelijk een rol speelde bij het ongeval. In ongeveer twee derde van de gevallen betreft het een man en ongeveer een derde is vrouw.

Respondenten die aangaven dat alcohol een rol speelde bij het ontstaan van het ongeval zijn op een aantal factoren vergeleken met respondenten die aangaven dat alcohol geen rol speelde. De eerste vergelijking betrof de frequentie en de kwantiteit van het reguliere alcoholgebruik. Hierin verschilden de twee groepen niet significant

van elkaar. Er kan dus niet vastgesteld worden dat de meer reguliere drinkers minder snel geneigd zijn alcohol een rol toe te kennen in het ontstaan van het ongeval.

De tweede vergelijking betrof de hoeveelheid genuttigde alcoholische dranken vóór het ongeval. Hierin verschillen de twee groepen significant van elkaar; als alcohol geen rol speelde, gaf de meerderheid aan één of twee drankjes te hebben gedronken. Speelde alcohol wel een rol, dan was de groep die tien of meer drankjes heeft gedronken het grootst. Het voorkomen van 'binge-drinking' (meer dan vijf glazen alcohol in korte tijd) lijkt daarmee de meeste aandacht te vereisen wat betreft preventie van ongevallen.

De derde vergelijking betrof de attitude met betrekking tot het ongeval. Respondenten die aangaven dat het alcoholgebruik een rol speelde bij het letsel, hadden significant meer spijt van hun alcoholgebruik. Echter, beide groepen hebben in absolute zin weinig spijt van hun alcoholgebruik. Op de andere attitudematen verschillen de groepen niet van elkaar. Respondenten zien een zwakke link tussen alcoholgebruik en verhoogde kans op ongevallen. Daarnaast lijken ze het ook niet erg te vinden dat ze het ongeval hebben gehad. Deze resultaten schetsen een beeld dat respondenten die alcohol drinken het ongeval, en de rol van alcohol daarin, niet als problematisch ervaren.

Dat alcohol een rol speelt bij het ontstaan van het letsel wil niet automatisch zeggen dat deze rol ook cruciaal was. Van de SEH-behandelingen waarbij alcohol een rol speelde bij het ontstaan van het letsel, geeft een derde aan dat het ongeval ook zonder het drinken van alcohol gebeurd zou zijn en een derde dat dat dan niet gebeurd zou zijn.

Tijdens de SEH-behandeling heeft een klein gedeelte van de roldrinkers informatie ontvangen over alcoholgebruik en ongevallen. Resultaten lieten zien dat er ook weinig behoefte is aan informatievoorziening over het voorkomen van ongevallen en de rol van alcohol daarin op de SEH-afdeling. Ook voor naasten zien zij nauwelijks in dat deze informatie belangrijk zou zijn.

7.2.2

Welke zijn de aanknopingspunten voor een eventuele interventie bij jongeren die na alcoholgebruik op een SEH-afdeling belanden?

Bewustwording

Dit onderzoek onderstreept het belang van bewustwording van de rol van alcohol bij het ontstaan van het letsel. Jongeren noemen alcoholgebruik relatief weinig als verklarende factor, wat suggereert dat ze de rol van alcohol onderschatten. Zo valt bijvoorbeeld op dat de factor "Ik had alcohol gedronken", pas op plaats 6 komt van de factoren die een rol speelden. Respondenten geven aan dat er allerlei factoren zijn, maar alcohol is daarbij in het algemeen - wellicht uit schaamte of ontkenning - van weinig belang. Dit bemoeilijkt preventie, omdat juist het besef van de rol van alcohol noodzakelijk blijkt te zijn om jongeren open te laten staan voor interventie. Er is bij het oplopen van letsel vaak iets meer aan de hand dan 'gewoon' wat beter opletten, of 'gewoon' wat minder drinken de volgende keer. Van factoren als onvoorzichtigheid, onoplettendheid en verminderd reactievermogen (die vaker dan alcohol genoemd werden) is bekend dat ze samenhangen met alcoholgebruik. Toch lijken jongeren alcoholconsumptie lang niet altijd als factor te zien die een rol speelt bij verminderde coördinatie of reactievermogen.

Verder geven jongeren zelf aan dat er weinig behoefte is aan informatie/leren. Een interventie zou eerst dit besef moeten creëren. Er zijn in dit onderzoek aanknopingspunten gevonden waaruit blijkt dat vooral het creëren van dit besef belangrijk kan zijn in preventieve actie.

Zo gaf ongeveer een derde van de respondenten die vonden dat alcohol een rol speelde aan dat ze vanwege het ontstaan van het letsel minder alcohol zijn gaan drinken. Ook heeft het ongeval in ongeveer een derde van de gevallen de ontevredenheid over het eigen alcoholgebruik vergroot. De respondenten die aangaven dat alcohol een cruciale rol speelde bij het ontstaan van het ongeval, hebben significant vaker hun alcoholgebruik na het ongeval geminderd. De jongeren die zeggen dat het ongeluk ook gebeurd zou zijn zonder alcohol, zijn niet spontaan geminderd met drinken. Het besef dat alcohol een rol speelt in het ongeval lijkt daarmee cruciaal voor vervolgactie van jongeren, in de zin van minder gaan drinken. Daarnaast blijken deze respondenten meer ontvankelijk te zijn voor voorlichting/preventie over alcohol en ongevallen. En, ook al hebben respondenten in het algemeen niet veel spijt van het ongeval, degenen die alcohol een cruciale rol toebedeelden, hadden wel meer spijt.

Uitgaanssetting

Een groot deel van de ongevallen waarbij alcohol in het spel is, vindt plaats in de uitgaanssetting. Zeven op de tien gevallen van geweld en alcoholgebruik ontstonden op een uitgaanslocatie. De meest genoemde omstandigheid die een rol speelde in ongevallen tijdens uitgaan volgens de respondenten het feit dat veel mensen dronken waren. De ongevallen waarbij alcohol in het spel was vonden voornamelijk plaats in het weekend en tussen 10 uur 's avonds en 5 uur 's ochtends. Een mogelijke interventie zou zich dan ook in die setting, of op die tijden kunnen concentreren. Naast universele preventieve interventies om het drankgebruik van jongeren te verminderen pleiten deze bevindingen ervoor om verstrekkers van alcohol in uitgaansgelegenheden in preventie te betrekken en op hun schenkgedrag te wijzen. Het Barcode-project van het Trimbos-instituut voorziet in een cursus voor horecapersoneel. Personeel wordt hierin o.a. getraind om gasten alcohol te weigeren die dronken zijn. Een effectstudie is nog benodigd om uit te wijzen in hoeverre dit een effectief middel is om problematisch drank- en druggebruik in de horeca te verminderen. Daarnaast biedt de nieuwe Drank- en Horecawet mogelijkheden voor gemeenten om in horecagelegenheden controles uit te voeren die zijn gericht op het doorschenken aan jongeren die al onder invloed zijn.

Spoedeisende Hulp

Ondanks dat de meerderheid aangeeft geen behoefte te hebben aan voorlichting in het ziekenhuis, kan het toch raadzaam zijn de link tussen alcohol en het ongeval te benadrukken en tevens in een bredere context te plaatsen waarbij ook andere aspecten van alcoholgebruik kunnen worden uitgediept, zoals letsel bij anderen geweldpleging, medische kosten, kosten van politie, omdat daaruit blijkbaar wel belangrijke conclusies worden getrokken. Dat er onder de jongeren weinig informatiebehoefte is kan heel goed samenhangen met het feit dat jongeren de rol van alcohol bij ongevallen niet zien, of onderschatten. Daar is mogelijk wel een rol weggelegd voor een persoon (bijvoorbeeld een SEH-medewerker, psycholoog of motivational interviewer) op de SEH-afdeling, om de bewustwording van jongeren op dit vlak te vergroten door de rol van alcohol in het ongeval samen met het slachtoffer uit te diepen. Op het moment dat jongeren inzien dat alcohol een rol heeft gespeeld, passen ze hun drinkgedrag namelijk wel eerder aan, en hebben ook meer behoefte aan informatie. Ervaring met de al opgezette alcoholpoli's voor met name alcoholvergiftigingen leert dat dergelijke interventies op SEH-afdelingen mogelijk zijn. Medewerkers op SEH-afdelingen van LIS-ziekenhuizen geven aan zich zeer van het probleem van alcohol en SEH-bezoek bewust te zijn, en positief te staan tegenover samenwerking op dit vlak. Onderzoek wijst uit dat het nazorgtraject van de Polikliniek voor Jeugd & Alcohol effectief is in het voorkomen van recidive.

Gezien het feit dat jongeren op de SEH-afdeling geen plek zien voor voorlichting, is een mogelijk alternatief om verschillende momenten voor interventie aan elkaar te koppelen. Zo wordt in een al ontwikkeld programma ter voorkoming van ongevallen door druggebruik (eSBIRTes) de eerste stap gezet op de SEH-afdeling, waarna

jongeren per mail een advies krijgen waarmee ze thuis aan de slag kunnen, zoals doorverwijzing naar een website met informatie, een zelfhulpmodule of verwijzing naar hulpverlening.

Huisarts

Een andere mogelijkheid voor een interventie die uit dit onderzoek naar voren is gekomen, is de rol van de huisarts. Respondenten vinden het doorgaans geen probleem als de huisarts op de hoogte zou worden gesteld van het ongeval. Gecombineerd met het feit dat de tijd op de SEH-afdeling voor velen geen goede tijd is voor informatieverstrekking, zou in een vervolginventie een rol voor de huisarts weggelegd kunnen zijn, bijvoorbeeld door een follow-up gesprek te houden met de respondenten een aantal weken na het ongeval, of bij een eventuele controleafspraak die vaak bij de huisarts plaatsvindt. De huisarts kan het besef van de rol van alcohol in ongevallen samen met het slachtoffer verkennen. Onduidelijk is echter of respondenten het ook geen probleem vinden om door de huisarts daadwerkelijk op alcoholgebruik aangesproken te worden. Ook is er een grote groep respondenten aan wie deze vraag niet gesteld is. Wellicht dat deze groep niet wil dat het alcoholgebruik voorafgaand aan het ongeval aan de huisarts wordt doorgegeven, mogelijk om dezelfde reden waarom ze de vragenlijst niet invulden of verzwegen alcohol gedronken te hebben. Niettemin kan het wenselijk zijn als de huisarts bij alle ongevallen (op wellicht enkele uitzonderingen na, zoals sportblessures) naar de rol van alcohol vraagt. Ook bestaande interventies op het gebied van alcohol en drugs maken gebruik van de rol die de eerste lijn kan spelen. Vanuit het Partnership Vroegsignalering Alcohol worden huisartsen actief benaderd met informatie over vroegsignalering en hulpverleningsmogelijkheden bij onverantwoord alcoholgebruik.

Ouders

Ouders kunnen ook een rol spelen bij het voorkomen van alcoholgerelateerde ongevallen. Ouders hebben een primaire rol in de opvoeding van hun kind, ook wat betreft leefstijl/alcoholgebruik. Respondenten stellen doorgaans de ouders op de hoogte van het ongeval. Onduidelijk is of zij de ouders ook vertellen over de specifieke rol die alcohol speelde in het ontstaan van het ongeval. Vijfendertig procent van de respondenten die alcohol hadden gedronken was met de ouders op de SEH-afdeling. In een vrij grote groep kunnen de ouders dus direct in het ziekenhuis ingeschakeld worden. Momenteel worden binnen het Trimbos-instituut reeds de mogelijkheden verkend die ouders kunnen hebben bij het voorkomen van risicovol gedrag bij uitgaande jeugd van 16 jaar en ouder.

Samenvattend

Samenvattend kan worden gesteld dat jongeren het effect van alcohol op het risico voor ernstige ongevallen onderschatten. Wanneer ze dat verband wel zien, passen ze eerder hun drinkgewoonten aan. SEH-afdelingen hebben, samen met huisartsen, ouders en horecapersoneel een cruciale rol om alcoholgerelateerd letsel onder (uitgaande) jongeren te voorkomen.

Literatuur

Anderson, P. (2008). Know the risks of alcohol. *Archives of Hellinic Medicine* 2008, 25(Suppl 1):65-71.

Guillemont, J., Girard, D., Arwidson, P., Basset, B. Alcohol as a risk factor for injury: lessons from French data *International journal of injury control and safety promotion*. 2009 Jun; 16(2):81-7

Kuendig, H., Hasselberg M., Gmel, G., Daeppen, J.B., Laflamme, L. (2009). Actue and usual drinking among emergency trauma patients: a study on alcohol consumption and injury patterns. *Injury Prevetnion*. Aug;15(4):270-4.

Letsel Informatie Systeem 2004-2008, Stichting Consument en Veiligheid.

Newbury-Birch, D., Walker, J., Avery,L., Beyer,F., Brown,N., Jackson,K., Lock,C.A., McGovern, R., Kaner, E., Gilvarry, E., McArdle, P., Ramesh, V. & Stewart, S. (2009). *Impact of Alcohol Consumption on Young People - A Systematic Review of Published Reviews*. Newcastle University. Department for Children, Schools and Families, pp.1-66.

Peilstationsonderzoek 2007, Trimbos-instituut.

World Health Organization (2004). WHO Global Status Report on Alcohol.Department of Mental Health and Substance Abuse, Geneva.

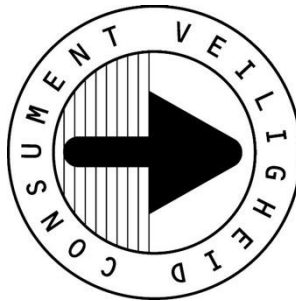
Vogels, N., Croes, E. (2011). Incidentenmonitor Drugs. Trimbos-Instituut.

Bijlage 1 Aantal aangeschreven patiënten

	Respons	Totaal aangeschreven
Streekziekenhuis Kon. Beatrix, Winterswijk	310	1.854
Diaconessenhuis, Meppel	171	1.059
St. Jans Gasthuis, Weert	362	2.665
Ziekenhuis Lievensberg, Bergen op Zoom	271	2.325
Ziekenhuis Gelderse Vallei, Ede	530	3.548
AMC, Amsterdam	64	960
Maasziekenhuis, Boxmeer	238	1.408
IJsselmeerziekenhuis	204	2.518
Ommelander Ziekenhuis locatie Lucas, Winschoten	115	1.130
Ommelander Ziekenhuis locatie Delfzijl	81	848
Totaal	2.346	18.315

Bijlage 2 Vragenlijst

Vragenlijst over je ongeval en letsel

Welkom bij dit onderzoek!

Je bent enkele maanden geleden op de **afdeling Spoedeisende Hulp van een ziekenhuis** geweest. Daar ben je behandeld voor letsel. Dat letsel had je gekregen door een ongeval.

De vragen in deze vragenlijst gaan over je ongeval en letsel.

1. Wie vult deze vragenlijst in?

- ik zelf, het slachtoffer van het ongeval → ga naar vraag 2
- het slachtoffer samen met iemand anders → ga naar toelichting
- de ouder of de verzorger van het slachtoffer → ga naar toelichting
- iemand anders, namelijk → ga naar toelichting

Toelichting:

In de vragen staat steeds *je*. Bijvoorbeeld: 'Wat is *je* geboortedatum?' Maar als je de vragenlijst voor een ander invult, dan gaan de vragen over die andere persoon. Dus over het slachtoffer van het ongeval. Bij 'Wat is je geboortedatum?' vul dan de geboortedatum van het slachtoffer in en niet van jezelf.

2. Wat is je geboortedatum?

dag	maand	jaar				

3. Wat is je geslacht?

- man
- vrouw

Wat is er gebeurd?

We willen graag precies weten wat er gebeurd is toen je het ongeval kreeg. Omschrijf in je eigen woorden zo volledig mogelijk wat er is gebeurd.

We geven bij iedere vraag een voorbeeld.

4a. Wat was je aan het doen toen je het ongeval kreeg?

Voorbeeld: Ik stapte uit de bus toen ik naar de sportclub ging.

4b. Waar was je toen je het ongeval kreeg?

Voorbeeld: Bij de bushalte vlakbij bij de sportclub.

4c. Wat ging er fout?

Voorbeeld: Ik struikelde over iemands voet, terwijl ik iets uit mijn tas pakte.

4d. Wat gebeurde er toen?

Voorbeeld: Ik viel hard met mijn hoofd op de stenen.

4e. Welk letsel had je toen? En waar op je lichaam?

Voorbeeld: Ik had een grote bult op mijn hoofd en een hersenschudding.

5. Wat was je aan het doen toen je het ongeval kreeg?

Kies het antwoord dat het meest op jou van toepassing is.

- ik was aan het sporten
- ik was op school
- ik was aan het werken (betaald)
- ik deed vrijwilligerswerk
- ik was in het verkeer (lopen, fietsen, autorijden, etc.)
- ik was aan het uitgaan/stappen
- ik was thuis
- ik was bij iemand anders thuis
- ik was aan het winkelen
- ik deed iets anders, namelijk

6. Kruis hieronder aan waar je precies was toen je het ongeval kreeg.

Lees eerst alle antwoorden. Kies dan één plek.

In huis:

- badkamer, douche
- toilet
- keuken of bijkeuken

- huiskamer, woonkamer
- gang, hal, overloop
- slaapkamer

- kelder
- zolder
- keldertrap
- vlioztrap een uittrekbare trap naar een vliering of een zolder
- vaste trap binnenshuis
- anders (in huis)

Bij een huis:

- garage of schuur
- oprit
- tuin
- balkon of dakterras
- tuinvijver

- toegang van een huis *voorbeeld: opstap, drempel*
- gemeenschappelijke gang of hal
- gemeenschappelijk trappenhuis
- buitentrap
- anders (bij een huis)

Openbaar gebouw:

- ziekenhuis
- revalidatiecentrum
- verpleeghuis

- verzorgingstehuis
- kindertehuis of internaat
- gevangenis

- winkel of winkelcentrum
- markt of braderie
- anders

School of kinderopvang:

- schoolgebouw of onderwijsgebouw
- gymzaal of sportveld van een school
- schoolplein

- kinderdagverblijf of crèche
- peuterspeelzaal
- buitenschoolse opvang
- anders

Uitgaansgelegenheid (* indien één van deze is aangekruist, dan ook vraag v6a)

- café
- restaurant
- bioscoop of theater
- circus
- discotheek of dansgelegenheid
- concertzaal of concerthal
- evenement buiten, (bijv. Lowlands)
- evenement binnen, (bijv. Sensation White)

- tentfeest
- hok/keet
- op weg naar een uitgaansgelegenheid
- op weg naar huis, na het uitgaan
- anders

Bedrijf of fabriek:

- fabrieksgebouw of bedrijfsgebouw
- fabrieksterrein, industrieterrein of bedrijfsterrein
- bouwterrein
- boerderij
- anders

Vakantie:

- camping
- bungalowpark of vakantiehuisje
- hotel of motel
- anders

Speelgelegenheid:

- speeltuin of speelveld
- speeltoestel
- pretpark
- kermis
- anders

Openbare weg of openbaar vervoer:

- straat, rijweg
- fietspad
- stoep
- parkeerplaats

- in het openbaar vervoer *voorbeeld: ik zat in een tram, bus of trein*
- halte of station *voorbeeld: ik stond bij de bushalte of op het perron*
- anders

Natuur:

- openbare tuin of park
- bos
- strand of duinen
- zee
- meer, plas of vijver
- rivier, kanaal of sloot
- natuurijis
- anders

Sportlocatie:

- sportveld (niet op school)
- sporthal of sportzaal (niet op school)
- zwembad
- manege

- ijsbaan of ijshal
- skibaan of skipiste
- racecircuit of crosscircuit
- tennisbaan
- squashbaan

- fitnessruimte of sportschool
- atletiekbaan
- trimbaan
- anders

- anders, namelijk.....
.....
.....

* Als locatie = uitgaansgelegenheid:

V6a Je hebt aangegeven dat je in een uitgaansgelegenheid was toen het ongeval gebeurde. In hoeverre hadden de volgende omstandigheden invloed op het ongeval: (meerdere antwoorden mogelijk)

- Het was zeer warm
- Er lag glas op de grond
- Het was zeer druk
- Er hing een agressieve sfeer
- Het was erg donker
- Veel mensen waren onder invloed van drugs
- Veel mensen waren dronken

Wat is de oorzaak van je letsel?**7. Kruis hieronder aan wat de belangrijkste oorzaak van je letsel is.**

Lees eerst alle antwoorden. Kies dan de belangrijkste oorzaak.

- ik ben ergens over gevallen
- ik struikelde
- ik gleeed uit
- ik stapte verkeerd *voorbeeld: ik verstepte of verzwikte me, ik verdraaide iets*

- ik viel van een vaste trap
- ik viel van een losse trap of ladder
- ik viel van een fiets, bromfiets, snorfiets, motor of scooter
- ik viel van een dier
- ik viel ergens anders vanaf

- ik viel doordat ik ergens vanaf sprong
- ik viel doordat ik duizelig werd of een black-out kreeg

- er is iets tegen mij aangekomen: *ik ben geraakt door een bewegend voorwerp*
- ik heb me ergens aan gesneden of geprikt of geknipt

- ik botste tegen iemand
- iemand duwde me
- ik kwam met mijn hoofd tegen het hoofd van iemand anders

- ik kreeg een trap / ik trapte zelf
- iemand sloeg mij / ik sloeg zelf
- iemand liet me struikelen *voorbeeld: ik werd onderuit gehaald*
- iemand beet me
- ik ben gebeten of gestoken door een insect
- ik ben gebeten door een ander dier
- ik kreeg een trap of stoot of schop van een dier

- ik heb me gebrand aan hete vloeistof of damp
- ik heb me gebrand aan een heet voorwerp
- ik heb me gebrand aan vuur of aan vlammen

- ik ben ergens tegenaan gestoten of gebotst
- ik raakte bekneeld of ik zat ergens tussen
- ik had een splinter of een ander ding in mijn lichaam *voorbeeld: er zat iets in mijn oog, neus of keel.*

- ik stikte bijna omdat ik iets in mijn keel had
- ik stikte bijna omdat mijn keel werd afgekneld
- ik verdronk bijna

- ik heb een verkeerde beweging gemaakt of mijn lichaam te zwaar belast
voorbeeld: zweepslag, tenniselleboog, spit, ik heb me vertild

- anders, namelijk:

8. Kwam het letsel doordat je zelf geweld hebt gebruikt?

- ja
- nee

9. Kwam het letsel doordat iemand anders geweld heeft gebruikt?

- ja
- nee

10. Hoeveel glazen alcohol had je de laatste zes uur vóór het ongeval gedronken?

- ik had geen alcohol gedronken > **ga naar vraag 22**
- één of twee glazen
- drie of vier glazen
- vijf of zes glazen
- zeven tot negen glazen
- tien of meer glazen
- weet ik niet (meer)

11. Welke rol speelde je eigen alcoholgebruik in het ontstaan van het ongeval?

- zeer grote rol
- grote rol
- kleine rol
- geen rol >> *wel vragen 13 & 14, niet de vragen 12, 15 en 16a, 16b, 16c*
- weet ik niet (meer)

12. Was het ongeval ook gebeurd als je geen alcohol gedronken zou hebben?

- ja
- nee
- weet ik niet

13 Ben je wel eens eerder op de Spoed Eisende Hulp terechtgekomen omdat je alcohol gedronken had?

- Ja, één keer
- Ja, meer dan één keer
- Nee

14 Zijn vrienden van jou wel eens op de Spoed Eisende Hulp terechtgekomen omdat ze alcohol gedronken hadden

- Ja, één keer
- Ja, meer dan één keer
- Nee

15 Je hebt aangegeven dat je eigen alcoholgebruik een rol speelde bij het letsel, wat ging er nu precies mis dat vorige ke(e)r(en) goed ging terwijl je alcohol gebruikte?

.....

16a En had datgene dat misging voorkomen kunnen worden?

- Nee
- Ja >> *Indien ja: Hoe dan?*

16b Hadden vrienden een rol kunnen spelen bij het voorkomen van het ongeval?

- Nee
- Ja >> *Indien ja: Hoe dan?*

16c Hadden anderen een rol kunnen spelen bij het voorkomen van het ongeval?

- Nee
- Ja >> *Indien ja: Hoe dan?*

17 In hoeverre ben je het eens met de volgende stelling?

- Ik heb er spijt van dat ik alcohol heb gedronken voordat ik het ongeval kreeg

o o o o o o o o o o
 helemaal mee eens helemaal mee oneens

alleen stellen indien vraag 10 is 1 of meer glazen, anders naar vraag 22

18 Met wie had je gedronken voor het ongeval gebeurde?

- ik had niet met anderen gedronken, ik dronk alleen
- met één of meer vrienden
- met mijn ouders
- met een broertje of zusje
- met andere familie
- met iemand anders, namelijk.....
- weet ik niet (meer)

19 Wat had je gedronken (meerdere antwoorden mogelijk)?

- bier
- wijn, rosé of champagne
- breezers en andere pre-mixen, bijv. Smirnoff ice, pisang ambon jus, passoa

Orange

- mixdrankjes (zelf gemixt), bijv. wodka-jus, rum-cola
- shooters of shots
- likeur
- sterke drank
- anders, namelijk

20 Hoe kwam je aan de alcoholische drank? (meerdere antwoorden mogelijk)

- zelf gekocht in een winkel (supermarkt/slijterij)
- zelf gekocht in een café
- zelf gekocht in een sportkantine
- zelf gekocht in een drinkkeet
- gekregen van vrienden
- gekregen van mijn ouders
- gekregen van broer of zus
- anders, namelijk

21 Waar had je gedronken (meerdere antwoorden mogelijk)?

- Thuis
- Bij vrienden thuis
- Op school
- In een café/bar
- In een discotheek/club/(dans)feest
- Op straat/in een park/hangplek
- In een sportkantine
- buurt- of jeugdhuis
- in een drinkkeet/schuur

- op een camping
- anders, namelijk

28 In hoeverre ben je het eens met de volgende stelling?

"Als je alcohol drinkt heb je een grotere kans op een ongeval"

o o o o o o o o o o

helemaal mee eens

helemaal mee oneens

29 In hoeverre ben je het eens met de volgende stelling?

"Ik vind het erg dat ik dit ongeval gehad heb"

o o o o o o o o o o

helemaal mee eens

helemaal mee oneens

Alleen stellen indien v11=1,2 of 3, anders naar v40

Niet stellen indien v10=1, deze moeten ook naar v40

30 Je hebt aangegeven dat alcohol een rol speelde in je ongeval, en je bent voor behandeling in het ziekenhuis geweest. Vind je de tijd dat je in het ziekenhuis bent een geschikt moment om meer te leren over het voorkomen van ongevallen, en de rol van alcohol daarin?

- ja
- nee, maar wel op een later tijdstip
- nee, helemaal geen behoefte aan >> naar vraag 33

31a Op welke manier zou je hierover meer willen leren?

.....

31b Hoe zou je dergelijke informatie het liefst ontvangen?

.....

32 Wat zou je over dit onderwerp willen weten?

33 Heb je bij je bezoek aan het ziekenhuis informatie gekregen over alcoholgebruik?

- ja
- nee

34 Stel dat een vriend(in) van jou in het ziekenhuis komt doordat hij/zij teveel alcohol heeft gedronken. Zou je het dan belangrijk vinden dat hij/zij informatie krijgt over alcohol?

heel belangrijk

helemaal niet belangrijk

35 Als jij nog een keer in het ziekenhuis komt doordat je alcohol hebt gedronken, in hoeverre zou je het voor jezelf belangrijk vinden dat je informatie krijgt over alcohol?

heel belangrijk

helemaal niet belangrijk

36a Ben je wel eens ontevreden over hoeveel alcohol je drinkt?

ja >> vraag 36b

nee >> vraag 36c

36b Zo ja, kun je aangeven hoe ontevreden je hierover gemiddeld bent?

helemaal niet ontevreden

heel erg ontevreden

36c Is dit veranderd na je ongeval?

ja

nee

37 Ben je na het ongeval minder gaan drinken vanwege het ongeval?

ja

nee

38 Heb je je ouders op de hoogte gesteld van het ongeval?

ja

nee

39 Zou je het een probleem vinden als het ziekenhuis je huisarts op de hoogte zou hebben gesteld van het ongeval?

ja

nee

22 Welke rol speelde alcoholgebruik van een ander in het ontstaan van jouw ongeval?

zeer grote rol

grote rol

kleine rol

geen rol

weet ik niet

23 Hoe vaak drink je gemiddeld alcohol?

- nooit - *ga naar v28*
- maandelijks
- een paar keer per maand
- wekelijks
- paar keer per week
- dagelijks

24 **Hoeveel glazen alcohol drink je op een gemiddelde *weekdag* (maandag tot en met donderdag), wanneer je drinkt?**

- 1 of 2 glazen
- 3 of 4 glazen
- 5 of 6 glazen
- 7 tot 9 glazen
- 10 of meer glazen

25 **Hoeveel glazen alcohol drink je op een gemiddelde *weekenddag* (vrijdag, zaterdag, zondag), wanneer je drinkt?**

- 1 of 2 glazen
- 3 of 4 glazen
- 5 of 6 glazen
- 7 tot 9 glazen
- 10 of meer glazen

26 **Hoe vaak drink je meer dan 6 glazen op één moment/avond/dag?**

- nooit
- minder dan eens per maand
- maandelijks
- wekelijks
- (bijna)dagelijks

27 **Als je alcohol drinkt, met wie drink je dan meestal (meerdere antwoorden mogelijk)?**

- alleen
- met één of meer vrienden
- met mijn ouders
- met een broertje of zusje
- met andere familie
- met iemand anders, namelijk.....

40 **Had je drugs gebruikt in de zes uur voorafgaand aan het ongeval?**

- Nee > *ga naar vraag 44*
- ja

41 **Welke drug(s) had je gebruikt in de 6 uur vóór het ongeval (meerdere antwoorden mogelijk)?**

- cocaïne
- marihuana/hasj/wiet
- paddo's
- amfetaminen/speed
- XTC
- GHB
- Andere drug, namelijk

42 Welke rol speelde je druggebruik in het ontstaan van het ongeval?

- zeer grote rol
- grote rol
- kleine rol
- geen rol
- weet ik niet

43 Was het ongeval ook gebeurd als je geen drugs gebruikt had?

- ja
- nee
- weet ik niet

45 Met wie had je drugs gebruikt voor het ongeval gebeurde?

- ik had niet met anderen gebruikt, ik was alleen
- met een of meer vrienden
- met mijn ouders
- met een broertje of zusje
- met andere familie
- met iemand anders, namelijk.....
- weet ik niet (meer)

46 Hoe kwam je aan de drugs?

- zelf gekocht
- vrienden hebben het gekocht
- van een broer/zus
- van mijn ouders
- anders, namelijk,.....

49 Je hebt aangegeven dat druggebruik een rol speelde in je ongeval, en je bent voor behandeling in het ziekenhuis geweest. Vind je de tijd dat je in het ziekenhuis bent een geschikt moment om meer te leren over het voorkomen van ongevallen, en de rol van drugs daarin?

- ja
- nee, maar wel op een later tijdstip
- nee, helemaal geen behoefte aan >> naar vraag 52

50a Op welke manier zou je hierover meer willen leren?

.....

50b Hoe zou je dergelijke informatie het liefst ontvangen?

.....

51 Wat zou je over dit onderwerp willen weten?

52 Heb je bij je bezoek aan het ziekenhuis informatie gekregen over druggebruik?

- ja
 nee

53 Stel dat een vriend van jou in het ziekenhuis komt doordat hij/zij drugs heeft gebruikt. Zou je het dan belangrijk vinden dat hij/zij informatie krijgt over drugs?

o o o o o o o o o o
 heel belangrijk helemaal niet belangrijk

54 Als jij nog een keer in het ziekenhuis komt doordat je drugs hebt gebruikt. In hoeverre zou je het voor jezelf belangrijk vinden dat je informatie krijgt over drugs?

o o o o o o o o o o
 heel belangrijk helemaal niet belangrijk

55a Ben je wel eens ontevreden over hoeveel drugs je gebruikt?

- ja
 nee >> ga naar v56

55b Kun je aangeven hoe ontevreden je hierover gemiddeld bent?

o o o o o o o o o o
 helemaal niet ontevreden heel erg ontevreden

55c Is deze ontevredenheid veranderd na je ongeval?

- ja
 nee

56 Ben je na het ongeval minder drugs gaan gebruiken vanwege het ongeval?

- ja
 nee

57 Heb je je ouders op de hoogte gesteld van het ongeval?

- ja
 nee

58 Zou je het een probleem vinden als het ziekenhuis je huisarts op de hoogte zou hebben gesteld van het ongeval?

- goed
 niet goed
 maakt me niet uit

44 Welke rol speelde andermans druggebruik in het ontstaan van jouw ongeval?

- zeer grote rol
- grote rol
- kleine rol
- geen rol
- weet ik niet

47 Hoe vaak gebruik je gemiddeld drugs?

- nooit >> ga naar vraag 59
- eens per maand of minder
- 2-4 keer per maand
- 2-3 keer per week
- vaker dan 4 keer per week

48 Welke drug(s) gebruik je meestal (meerdere antwoorden mogelijk)?

- Cocaïne
- Marihuana/hasj/wiet
- Paddo's
- Amfetaminen/Speed
- XTC/ecstasy
- GHB
- Andere drug, namelijk

Het LETSEL

Dan volgen nu nog enkele algemene vragen over je letsel en het bezoek aan het ziekenhuis

Wanneer kreeg je je letsel?**59 Vul hier het tijdstip in waarop je het letsel kreeg.**

Bijvoorbeeld: drie uur 's nachts vul je in als 3:00 uur, drie uur 's middags vul je in als 15:00 uur. Als je het niet meer precies weet, geef dan een schatting.

.....uur

60 Met wie was je bij de Eerste Hulp (SEH-afdeling) in het ziekenhuis?

- Alleen
- Met mijn ouder(s)
- Met broer(s)/zus(sen)
- Met een of meer vrienden die op het moment van het ongeval bij me was/waren
- Met iemand anders, namelijk

Welke factoren hadden invloed op je ongeval?**61 Welke factoren van je *lichaam* hadden invloed op je ongeval?**

Let op: je mag meer dan één factor kiezen. Geef aan hoe groot de rol van elke factor was.

Als een factor geen rol heeft gespeeld, kruis dan 'niet van toepassing' aan.

	zeer grote rol	grote rol	kleine rol	Niet van toepassing
Ik was moe	☐	☐	☐	☐
Ik was duizelig	☐	☐	☐	☐
Ik kon niet snel reageren	☐	☐	☐	☐
Ik was niet sterk genoeg	☐	☐	☐	☐
Ik zag niet goed	☐	☐	☐	☐
Ik hoorde niet goed	☐	☐	☐	☐
Ik had problemen met mijn evenwicht	☐	☐	☐	☐
Ik had problemen met de coördinatie	☐	☐	☐	☐
Ik kon niet goed lopen	☐	☐	☐	☐
Mijn ziekte of chronische aandoening	☐	☐	☐	☐
Ik had medicijnen gebruikt	☐	☐	☐	☐
Ik had last van een oud letsel	☐	☐	☐	☐

62 Was je binnen of buiten toen het ongeval gebeurde?

Binnen

Buiten

63 Welke factoren in de *omgeving* hadden invloed op je ongeval?

Let op: je mag meer dan één factor kiezen. Geef aan hoe groot de rol van elke factor was.

Als een factor geen rol heeft gespeeld, kruis dan 'niet van toepassing' aan.

	zeer grote rol	grote rol	kleine rol	Niet van toepassing
Het weer	☐	☐	☐	☐
Het was donker	☐	☐	☐	☐
Slecht zicht	☐	☐	☐	☐
Het was druk	☐	☐	☐	☐
Gladheid	☐	☐	☐	☐
De grond was stroef	☐	☐	☐	☐
De grond was ongelijk	☐	☐	☐	☐
Er stond iets in de weg	☐	☐	☐	☐

64 Welk gedrag van jezelf had invloed op het ongeval?

Let op: je mag meer dan één factor kiezen. Geef aan hoe groot de rol van elke factor was.

Als een factor geen rol heeft gespeeld, kruis dan 'niet van toepassing' aan.

	zeer grote rol	grote rol	kleine rol	Niet van toepassing
Ik had haast	☐	☐	☐	☐
Ik nam risico	☐	☐	☐	☐
Ik deed onvoorzichtig	☐	☐	☐	☐
Ik lette niet op	☐	☐	☐	☐
Ik was afgeleid	☐	☐	☐	☐
Ik had weinig ervaring	☐	☐	☐	☐
Ik had geen controle over het product of de situatie	☐	☐	☐	☐
Ik gebruikte een voorwerp anders dan bedoeld	☐	☐	☐	☐
Ik wist niet hoe ik het product moest gebruiken	☐	☐	☐	☐
Ik had de informatie bij of op product niet gelezen	☐	☐	☐	☐

65 Welk gedrag van anderen had invloed op het ongeval?

Let op: je mag meer dan één factor kiezen. Geef aan hoe groot de rol van elke factor was.

Als een factor geen rol heeft gespeeld, kruis dan 'niet van toepassing' aan..

	zeer grote rol	grote rol	kleine rol	Niet van toepassing
Iemand anders deed onvoorzichtig	☐	☐	☐	☐
Iemand anders lette niet op	☐	☐	☐	☐
Iemand anders deed iets met opzet	☐	☐	☐	☐

66 Waren er nog andere factoren die invloed hadden op je ongeval?

nee

ja, namelijk:.....

Wat waren de gevolgen van je ongeval?**67 Je bent vanwege je ongeval bij de Eerste Hulp (SEH-afdeling) in het ziekenhuis geweest. Waar of door wie ben je nog meer behandeld voor je letsel?***Let op: je mag hier meer dan één hokje aankruisen.*

- bedrijfshulpverlener, EHBO'er
 verzorger of masseur
 sporttrainer
- ambulancepersoneel
 huisartsenpost
 huisarts
- tandarts
 fysiotherapeut
 sportarts
- specialist in het ziekenhuis *poliklinisch behandeld*
 ik ben in het ziekenhuis opgenomen
- revalidatiekliniek *poliklinisch behandeld*
 ik ben in een revalidatiekliniek opgenomen
 ik ben in een verpleeghuis opgenomen
- instelling voor verslavingszorg
 anders, namelijk:.....

- Ik ben **niet** door iemand anders behandeld

68 Hoe lang heb je last gehad van je letsel? *Bijvoorbeeld pijn of andere klachten?*

- een dag
- enkele dagen tot een week
- één tot twee weken
- twee tot vier weken
- tussen een maand en een half jaar
- langer dan een half jaar

69a. Wat kon je - minstens één dag - niet meer doen door je letsel?

Let op: je mag hier meer dan één hokje aankruisen.

- naar school gaan, studeren of leren
- werken *betaald*
- sporten

- vrijwilligerswerk → **ga verder met vraag 70**
- bezigheden thuis → **ga verder met vraag 70**

- ik kon dit allemaal nog doen → **ga verder met vraag 70**

69b. Hoeveel dagen kon je dit niet meer doen?

Naar school gaan/ leren: dagen *Let op: tel alleen de dagen waarop je normaal naar school zou gaan.*

Werken (betaald): dagen *Let op: tel alleen de dagen waarop je normaal zou werken.*

Sporten: dagen *Let op: tel alle dagen mee, dus ook dagen waarop je normaal niet sport.*

70 Ben je – door het ongeval – angstig(-er) geworden dat je nog eens zo'n ongeval of letsel krijgt?

- ja
- nee

Nog enkele vragen over jezelf (over het slachtoffer van het ongeval)

We gebruiken je persoonlijke gegevens anoniem en strikt vertrouwelijk. Ze helpen ons ervoor te zorgen dat er in de toekomst minder ongevallen gebeuren.

71 Welke opleiding volg je momenteel?

- lager onderwijs *voorbeeld: basisschool, lagere school*
- lager beroepsonderwijs *voorbeeld: LBO, huishoudschool, leerlingwezen*
- middelbaar algemeen onderwijs *voorbeeld: LAVO, MAVO, MULO, kweekschool*
- VMBO
- middelbaar beroepsonderwijs *voorbeeld: MBO, MTS, MEAO*
- hoger algemeen onderwijs *voorbeeld: HBS, HAVO, gymnasium, VWO*
- hoger beroepsonderwijs *voorbeeld: HBO, HTS, PABO, conservatorium*
- wetenschappelijk onderwijs *voorbeeld: universiteit*
- anders, namelijk:.....
- ik volg momenteel geen opleiding

72 Wat is de hoogste opleiding waarvoor je een diploma hebt? En wat is de hoogste opleiding waarvoor je moeder en waarvoor je vader een diploma heeft?

	ikzelf	mijn moeder	mijn vader
geen diploma	☐	☐	☐
lager onderwijs <i>voorbeeld: basisschool, lagere school</i>	☐	☐	☐
lager beroepsonderwijs <i>voorbeeld: LBO, huishoudschool, leerlingwezen</i>	☐	☐	☐
middelbaar algemeen onderwijs <i>voorbeeld: LAVO, MAVO, MULO, kweekschool</i>	☐	☐	☐
VMBO	☐	☐	☐
middelbaar beroepsonderwijs <i>voorbeeld: MBO, MTS, MEAO</i>	☐	☐	☐
hoger algemeen onderwijs <i>voorbeeld: HBS, HAVO, gymnasium, VWO</i>	☐	☐	☐
hoger beroepsonderwijs <i>voorbeeld: HBO, HTS, PABO, conservatorium</i>	☐	☐	☐
wetenschappelijk onderwijs <i>voorbeeld: universiteit</i>	☐	☐	☐
Anders, namelijk			

73 In welk land ben je geboren? En in welk land zijn je vader en je moeder geboren?

	ikzelf	mijn moeder	mijn vader
Nederland			
Suriname			
Ned. Antillen/Aruba			
Turkije			
Marokko			
Europa (incl. voormalige Sovjetrepublieken)			
VS, Canada, Australië, Nieuw Zeeland, overig Oceanië, Japan, Indonesië, Nederlands Indië			
overig Azië, overig Midden- en Zuid- Amerika, overig Afrika			
Weet niet			

Dit waren alle vragen.

Heel erg bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Bijlage 3 Locatie oplopen letsel

	geen alcohol		alcohol gebruikt		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
In huis: badkamer, douche	3	0	1	1	4	0
In huis: toilet	2	0	0	0	2	0
In huis: keuken of bijkeuken	22	1	2	1	24	1
In huis: huiskamer, woonkamer	51	2	6	4	57	2
In huis: gang, hal, overloop	18	1	1	1	19	1
In huis: slaapkamer	47	2	0	0	47	2
In huis: kelder	1	0	0	0	1	0
In huis: zolder	5	0	0	0	5	0
In huis: vaste trap binnenshuis	25	1	1	1	26	1
In huis: anders (in huis)	4	0	1	1	5	0
Bij een huis: garage of schuur	22	1	1	1	23	1
Bij een huis: oprit	36	2	2	1	38	2
Bij een huis: tuin	85	4	2	1	87	4
Bij een huis: balkon of dakterras	0	0	2	1	2	0
Bij een huis: toegang van een huis bijv. opstap, drempel	6	0	1	1	7	0
Bij een huis: gemeenschappelijke gang of hal	5	0	0	0	5	0
Bij een huis: gemeenschappelijk trappenhuis	1	0	0	0	1	0
Bij een huis: buitentrapp	1	0	1	1	2	0
Bij een huis: anders (bij een huis)	23	1	0	0	23	1
Openbaar gebouw: ziekenhuis	2	0	0	0	2	0
Openbaar gebouw: verpleeghuis	4	0	0	0	4	0
Openbaar gebouw: verzorgingstehuis	1	0	0	0	1	0
Openbaar gebouw: gevangenis	1	0	0	0	1	0
Openbaar gebouw: winkel of winkelcentrum	16	1	1	1	17	1
Openbaar gebouw: markt of braderie	1	0	0	0	1	0
Openbaar gebouw: anders	13	1	1	1	14	1
School of kinderopvang: school of onderwijsgebouw	39	2	0	0	39	2
School of kinderopvang: gymzaal of sportveld van een school	177	8	0	0	177	8
School of kinderopvang: schoolplein	64	3	1	1	65	3
School of kinderopvang: kinderdagverblijf of crèche	2	0	0	0	2	0
School of kinderopvang: buitenschoolse opvang	3	0	0	0	3	0
School of kinderopvang: anders	11	1	0	0	11	0
Uitgaansgelegenheid: café	3	0	19	13	22	1
Uitgaansgelegenheid: restaurant	4	0	1	1	5	0
Uitgaansgelegenheid: discotheek of dansgelegenheid	2	0	13	9	15	1
Uitgaansgelegenheid: concertzaal of concerthal	0	0	1	1	1	0
Uitgaansgelegenheid: evenement buiten bijv. Lowlands	2	0	3	2	5	0
Uitgaansgelegenheid: tentfeest	0	0	3	2	3	0
Uitgaansgelegenheid: op weg naar een uitgaansgelegenheid	0	0	5	4	5	0
Uitgaansgelegenheid: op weg naar huis na het uitgaan	3	0	10	7	13	1
Uitgaansgelegenheid: anders	3	0	8	6	11	0
Bedrijf of fabriek: fabrieksgebouw of bedrijfsgebouw	29	1	0	0	29	1
Bedrijf of fabriek: fabrieksterrein, industrie- of bedrijfsterrein	10	0	0	0	10	0

Bedrijf of fabriek: bouwterrein	13	1	0	0	13	1
Bedrijf of fabriek: boerderij	15	1	0	0	15	1
Bedrijf of fabriek: anders	14	1	0	0	14	1
Vakantie: camping	16	1	0	0	16	1
Vakantie: bungalowpark of vakantiehuisje	6	0	0	0	6	0
Vakantie: anders	10	0	0	0	10	0
Speelgelegenheid: speeltuin of speelveld	42	2	2	1	44	2
Speelgelegenheid: speeltoestel	17	1	0	0	17	1
Speelgelegenheid: pretpark	1	0	0	0	1	0
Speelgelegenheid: kermis	4	0	0	0	4	0
Speelgelegenheid: anders	15	1	0	0	15	1
Openbare weg of openbaar vervoer: straat, rijweg	214	10	16	11	230	10
Openbare weg of openbaar vervoer: fietspad	110	5	10	7	120	5
Openbare weg of openbaar vervoer: stoep	29	1	6	4	35	2
Openbare weg of openbaar vervoer: parkeerplaats	7	0	3	2	10	0
Openbare weg of openbaar vervoer: in het openbaar vervoer bijv. ik zat in een tram, bus of trein	2	0	0	0	2	0
Openbare weg of openbaar vervoer: halte of station bijv. ik stond bij de bushalte of op het perron	7	0	0	0	7	0
Openbare weg of openbaar vervoer: anders	21	1	3	2	24	1
Natuur: openbare tuin of park	14	1	1	1	15	1
Natuur: bos	44	2	1	1	45	2
Natuur: zee	5	0	1	1	6	0
Natuur: meer, plas of vijver	10	0	0	0	10	0
Natuur: rivier, kanaal of sloot	7	0	0	0	7	0
Natuur: natuurijs	1	0	0	0	1	0
Natuur: anders	11	1	1	1	12	1
Sportlocatie: sportveld (niet op school)	331	15	3	2	334	15
Sportlocatie: sporthal of sportzaal (niet op school)	159	7	1	1	160	7
Sportlocatie: zwembad	19	1	0	0	19	1
Sportlocatie: manege	63	3	0	0	63	3
Sportlocatie: ijsbaan of ijshal	17	1	0	0	17	1
Sportlocatie: skibaan of skipiste	15	1	0	0	15	1
Sportlocatie: racecircuit of crosscircuit	26	1	0	0	26	1
Sportlocatie: tennisbaan	6	0	0	0	6	0
Sportlocatie: squashbaan	1	0	0	0	1	0
Sportlocatie: fitnessruimte of sportschool	4	0	0	0	4	0
Sportlocatie: atletiekbaan	3	0	0	0	3	0
Sportlocatie: trimbaan	1	0	0	0	1	0
Sportlocatie: anders	38	2	0	0	38	2
Anders	97	4	4	3	101	4
Totaal	2.162	100	141	100	2.303	100

Bijlage 4 Ongevalsscenario oplopen letsel

	geen alcohol		alcohol gedronken		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Val	1.189	54	64	45	1.253	53
Struikelen	78	4	4	3	82	3
Uitglijden	58	3	2	1	60	3
over ijs	3	0	0	0	3	0
over (natte, gladde) vloer	6	0	0	0	6	0
over gladde bestrating	7	0	1	1	8	0
in zwembad	1	0	0	0	1	0
Zwikken	179	8	10	7	189	8
over stoeprand	1	0	0	0	1	0
over kuil	1	0	0	0	1	0
bij in-, uitstappen openbaar vervoer	1	0	0	0	1	0
op trap, trede, af-/opstapje	1	0	0	0	1	0
Val door sprong	98	4	3	2	101	4
van gymtoestel	19	1	0	0	19	1
van trampoline	10	0	0	0	10	0
van kast	3	0	0	0	3	0
van bok	1	0	0	0	1	0
van speeltoestel	3	0	0	0	3	0
van vrachtauto, kar, laadklep	1	0	0	0	1	0
Val van trap of ladder	36	2	3	2	39	2
van vaste trap	26	1	3	2	29	1
van ladder	1	0	0	0	1	0
Val van tweewieler	265	12	22	15	287	12
van fiets	175	8	18	13	193	8
van bromfiets	37	2	2	1	39	2
van motorfiets	5	0	0	0	5	0
van scooter	3	0	0	0	3	0
van snorfiets	2	0	1	1	3	0
van crossmotor	19	1	0	0	19	1
Val van dier	86	4	0	0	86	4
van paard, pony	85	4	0	0	85	4
Val van hoogte, val uit, van	82	4	4	3	86	4
uit bed	2	0	0	0	2	0
uit stapelbed	1	0	0	0	1	0
van zitmeubel	2	0	0	0	2	0
van dak, balkon, balustrade	3	0	0	0	3	0
van tafel	0	0	1	1	1	0
val uit baby-, kindervervoermiddel	1	0	0	0	1	0
uit kinderwagen, buggy, wandelwagen	1	0	0	0	1	0
van speeltoestel	24	1	1	1	25	1
van klimrek	12	1	0	0	12	1
van schommel	6	0	1	1	7	0
van luchtkussen	1	0	0	0	1	0
van wip	3	0	0	0	3	0
van hek	2	0	0	0	2	0
van vrachtauto, kar, laadklep	2	0	0	0	2	0
uit boom	3	0	0	0	3	0
van gymtoestel	13	1	0	0	13	1
van bank	2	0	0	0	2	0

van bok	1	0	0	0	1	0
van rekstok	2	0	0	0	2	0
uit ringen	1	0	0	0	1	0
van evenwichtsbalk	2	0	0	0	2	0
van trampoline	3	0	0	0	3	0
van wandrek	1	0	0	0	1	0
van (reuzen)glijbaan (zwembad)	3	0	0	0	3	0
van steiger	2	0	0	0	2	0
van verpakings- en opslagmateriaal	2	0	1	1	3	0
Val door ziekte, onwel worden	7	0	0	0	7	0
Val, overig	56	3	4	3	60	3
door duw	12	1	0	0	12	1
Val, niet gespecificeerd	244	11	12	8	256	11
Contact met object	610	28	38	27	648	28
Snijden aan object	64	3	12	8	76	3
aan glas	8	0	9	6	17	1
aan glas van raam of deur	4	0	0	0	4	0
aan drinkglas	2	0	4	3	6	0
aan glassplinter,-scherf	2	0	1	1	3	0
aan glazen fles	0	0	1	1	1	0
aan elektrische snijmachine	4	0	1	1	5	0
aan mes	8	0	0	0	8	0
aan kaasschaaf	1	0	0	0	1	0
aan handgereedschap	13	1	1	1	14	1
aan hobbymes	9	0	1	1	10	0
aan schroevendraaier	1	0	0	0	1	0
aan spijker	1	0	0	0	1	0
aan speelgoed	1	0	0	0	1	0
aan aangedreven gereedschap	5	0	0	0	5	0
aan cirkelzaag	1	0	0	0	1	0
aan boor	1	0	0	0	1	0
aan haakse slijper	1	0	0	0	1	0
aan freesmachine	1	0	0	0	1	0
aan handmatig tuingereedschap	2	0	0	0	2	0
aan boom, struik, plant	3	0	0	0	3	0
aan tak	3	0	0	0	3	0
aan (onderdeel van) fiets	1	0	0	0	1	0
aan metaal	2	0	0	0	2	0
aan metalen punt, pen	2	0	0	0	2	0
aan injectienaald	2	0	0	0	2	0
Beknelling	55	2	2	1	57	2
tussen deur	9	0	1	1	10	0
tussen handgereedschap	1	0	0	0	1	0
tussen speeltoestel	1	0	0	0	1	0
tussen fietsspaken, fietswiel	5	0	1	1	6	0
tussen (onderdeel van) machine	3	0	0	0	3	0
tussen persmachine, drukpers	1	0	0	0	1	0
tussen muur	2	0	0	0	2	0
tussen aangedreven gereedschap	2	0	0	0	2	0
tussen (onderdeel van) motorvoertuig	11	0	0	0	11	0
tussen auto, busje, vrachtauto	1	0	0	0	1	0
tussen autoportier	6	0	0	0	6	0
tussen laadklep	2	0	0	0	2	0
tussen verpakings- en opslagmateriaal	1	0	0	0	1	0

tussen bak, container	1	0	0	0	1	0
Geraakt door bewegend object	357	16	12	8	369	16
door handgereedschap	2	0	0	0	2	0
door hamer	1	0	0	0	1	0
door deur	2	0	0	0	2	0
door hout	6	0	0	0	6	0
door houten balk	1	0	0	0	1	0
door houten plank	3	0	0	0	3	0
door meubilair	4	0	1	1	5	0
door kast	1	0	0	0	1	0
door tafel	3	0	0	0	3	0
door tegel, steen, beton	3	0	0	0	3	0
door bal	167	8	1	1	168	7
door racket, stick, club, bat	14	1	1	1	15	1
door hockeystick	13	1	1	1	14	1
door gymtoestel	3	0	0	0	3	0
door bank	2	0	0	0	2	0
door gemotoriseerde skelter	1	0	0	0	1	0
door (onderdeel van) motorvoertuig	73	3	5	4	78	3
door autoportier	2	0	1	1	3	0
door klep van auto	2	0	0	0	2	0
door auto, busje, vrachtauto	65	3	4	3	69	3
door kar	1	0	0	0	1	0
door laadklep	1	0	0	0	1	0
door winkelwagentje	1	0	0	0	1	0
door speeltoestel	2	0	0	0	2	0
door metaal	7	0	0	0	7	0
door metalen balk, buis, stang	3	0	0	0	3	0
door metalen plaat	2	0	0	0	2	0
door hijs/trekwerktuigen en -hulpmiddelen	1	0	0	0	1	0
door kabel	1	0	0	0	1	0
door (onderdeel van) machine	2	0	0	0	2	0
door ladder, steiger, losse trap	1	0	0	0	1	0
door ladder	1	0	0	0	1	0
door verpakkings- en opslagmateriaal	3	0	0	0	3	0
door bak, container	1	0	0	0	1	0
door pallet	1	0	0	0	1	0
door vorkheftruck	1	0	0	0	1	0
Stoten tegen stilstaand object	127	6	11	8	138	6
tegen muur	18	1	1	1	19	1
tegen trap	6	0	0	0	6	0
tegen meubilair	19	1	2	1	21	1
tegen bank	3	0	0	0	3	0
tegen stoel	1	0	0	0	1	0
tegen tafel	8	0	1	1	9	0
tegen kast	5	0	1	1	6	0
tegen deur	14	1	2	1	16	1
tegen gymtoestel	2	0	0	0	2	0
tegen doel, doelpaal	2	0	0	0	2	0
tegen zwembadrand	1	0	0	0	1	0
tegen lantaarnpaal	2	0	1	1	3	0
tegen stoeprand	1	0	0	0	1	0
tegen stellage	1	0	0	0	1	0
tegen speeltoestel	6	0	0	0	6	0

tegen glijbaan	2	0	0	0	2	0
tegen (onderdeel van) motorvoertuig	7	0	0	0	7	0
tegen autoportier	1	0	0	0	1	0
tegen auto, busje, vrachtauto	4	0	0	0	4	0
tegen kar	1	0	0	0	1	0
tegen laadklep	1	0	0	0	1	0
tegen metaal	2	0	0	0	2	0
tegen metalen plaat	2	0	0	0	2	0
tegen paal	5	0	0	0	5	0
tegen verpakkings- en opslagmateriaal	3	0	0	0	3	0
Contact met object, overig	7	0	1	1	8	0
Overig scenario	405	18	40	28	445	19
Lichamelijk contact	186	8	22	15	208	9
beet door persoon	1	0	1	1	2	0
duw	1	0	0	0	1	0
slag, klap, stomp	23	1	12	8	35	1
trap, schop	48	2	0	0	48	2
hoofden tegen elkaar	1	0	1	1	2	0
botsing	17	1	0	0	17	1
Beet, steek door insect	3	0	1	1	4	0
tekenbeet	2	0	0	0	2	0
Beet door dier	7	0	0	0	7	0
beet door hond	7	0	0	0	7	0
Contact met dier	29	1	0	0	29	1
contact met een koe, stier	1	0	0	0	1	0
contact met een paard, pony	25	1	0	0	25	1
trap, schop van paard, pony	9	0	0	0	9	0
paard, pony op voet	11	0	0	0	11	0
Vreemd lichaam	17	1	0	0	17	1
vreemd lichaam in oog	8	0	0	0	8	0
glassplinter	1	0	0	0	1	0
metaalsplinter	3	0	0	0	3	0
splinter in oog, niet gespecificeerd	1	0	0	0	1	0
vreemd lichaam in huid	8	0	0	0	8	0
houtsplinter	1	0	0	0	1	0
metaalsplinter	1	0	0	0	1	0
splinter in huid, niet gespecificeerd	1	0	0	0	1	0
speld	1	0	0	0	1	0
vishaakje	1	0	0	0	1	0
doorn (struik)	1	0	0	0	1	0
spijker	1	0	0	0	1	0
Vergiftiging	11	0	7	5	18	1
door geneesmiddelen	4	0	0	0	4	0
door pijnstillers/antireumatica	2	0	0	0	2	0
door alcoholische dranken	4	0	7	5	11	0
door rook van vuur	2	0	0	0	2	0
Chemische inwerking	9	0	3	2	12	1
in oog	3	0	0	0	3	0
in huid	5	0	0	0	5	0
Verbranding	15	1	0	0	15	1
door hete vloeistof, damp	8	0	0	0	8	0
door hete thee	2	0	0	0	2	0
door heet frituurvet/olie	1	0	0	0	1	0
door heet olie/vet, niet frituur	1	0	0	0	1	0

aan heet voorwerp	2	0	0	0	2	0
door vuur, vlammen	5	0	0	0	5	0
door vuurwerk	3	0	0	0	3	0
Natuurlijke koude	0	0	1	1	1	0
Thermische inwerking, niet gespecificeerd	1	0	0	0	1	0
Elektriciteit	1	0	0	0	1	0
Explosie	3	0	0	0	3	0
door vuurwerk	2	0	0	0	2	0
Acute fysieke belasting	41	2	0	0	41	2
Niet-acute fysieke belasting	3	0	0	0	3	0
Letselmechanisme overig/onbekend	79	4	6	4	85	4
Totaal	2.204	100	142	100	2.346	100

Bijlage 5 Type opgelopen letsel

	geen alcohol		alcohol gebruikt		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Na onderzoek geen letsel	21	1	4	3	25	1
Oppervlakkig letsel	680	31	24	17	704	31
Open wond	147	7	31	22	178	8
Fractuur	939	43	41	30	980	43
Luxatie	72	3	6	4	78	3
Distorsie	171	8	15	11	186	8
Letstel aan bloedvaten	0	0	1	1	1	0
Spier- of peesletsel	30	1	3	2	33	1
Crush letsel	5	0	0	0	5	0
Traumatische amputatie	1	0	0	0	1	0
Orgaanletsel	5	0	0	0	5	0
Licht hersenletsel	46	2	3	2	49	2
Ernstig schedel-/hersenletsel	6	0	0	0	6	0
Brandwond eerste graad	10	1	0	0	10	0
Brandwond tweede graad	13	1	0	0	13	1
Brandwond derde graad	1	0	0	0	1	0
Vergiftiging	12	1	10	7	22	1
Allergische reactie	2	0	0	0	2	0
Overig/onbekend	6	0	1	0	7	0
Totaal	2.167	100	139	100	2.306	100

Bijlage 6 Factoren die van invloed zijn

Wat ging er precies mis?

- alcohol gebruik heeft bij mij misschien een kleine rol gespeeld omdat ik waarschijnlijk daardoor harder bloedde. Verder heeft het geen invloed gehad op het ongeval.
- Als ik geen alcohol gebruikte lette ik misschien beter op
- andere, onbekendere route gereden als normaal
- Dat ik de controle over het stuur verloor terwijl ik zat te sms'en.
- Dat ik ineens naar rechts ging en bij hem in de spaken terecht kwam maar hij ging ook naar links.
- De allochtoon viel een meisje lastig, hier zei ik netjes wat van. Hij ging me echter uitschelden, waar ik normaal op reageerde, maar toen hij mij begon uit te schelden voor 'kankerlijder' ging dit te ver, daarom ging ik terugschelden. Het reageren op
- de hoeveelheid van de alcohol
- de vorige keren was het niet zo glad, en mijn ouders waren niet thuis, dus ik dacht dat ik wel rustig een sigaret kon roken.
- de weg was slecht verlicht en daardoor zag ik het einde van de stoep niet
- dit is niet van toepassing
- dit keer had ik teveel gedronken
- dit was de 1e keer dat er alcohol gedronken is, daarna op de fiets op weg naar huis en ten val gekomen (bewusteloos geraakt)
- Door de alcohol is mijn lichaam waarschijnlijk iets minder stabiel en de knie dus kwetsbaarder. Andere keren heb ik geen alcohol gebruikt.
- Door de alcohol was ik misschien iets bewegelijker en minder opletten waardoor ik zo aan de zijkant sprong dat ik half naast de vloerplaten zwikte
- Een simpel sprongetje van ongeveer een meter maken.
- Eigenwijs toch achter een scooter hangen en niet op de snelheid letten.
- Er ontstond de vorige keren geen ruzie.
- evenwichtsprobleempje
- Geen idee? dit keer kwam er net een verkeerde situatie waardoor mijn vinger ergens tussen kwam te zitten.
- Gelukkig kan ik hier geen antwoord opgeven het is slechts één keer gebeurt.
- Gladheid en glas op de grond. En een plotselinge verandering, ik was onderweg naar iemand die te dronken buiten zat.
- Het begon met mijn fiets! Die had ik nu voordat ik ging drinken ergens neer gezet waar ik die nog nooit heb neer gezet. Normaal altijd bij het café, maar toen helaas niet.
- Het drankje was veel sterker dan ik had verwacht (er werd niet verteld wat erin zat, ook al vroeg ik daar wel naar) en er zat energiedrank in, wat een gevaarlijke combinatie kan zijn.
- Het was een onoverzichtelijk punt, in het donker, en misschien dat als ik geen alcohol had gedronken dat ik iets beter op had gelet, maar ik denk dat ik dan ook gevallen was.
- het was zwart voor me ogen
- iemand begon met de hals van een fles te zwaaien. Mijn alcoholgebruik had alleen tot gevolg dan ik niet scherp genoeg mijn hand aan de kant haalde toen de vrouw begon te zwaaien en steken met de flessen hals.
- iets soepeler in de bewegingen waardoor ik in de greppeltje terecht kwam en viel op mijn hoge hakken waardoor ik mijn enkel heb gekneusd
- Ik ben voor het eerst in een dergelijke situatie terecht gekomen.
- ik drink bijna nooit alcohol
- ik gleed uit, denk dat het met een paar biertjes minder misschien niet was gebeurd
- ik had net iets te veel gedronken waardoor ik steeds struikelde.
- ik had niet teveel gedronken, maar iedere glas alcohol heeft invloed op je reactie vermogen. misschien dat ik me dan iets van het ongeluk had kunnen herinneren
- ik had ruzie in een discotheek en viel toen met mijn knie in glas. hierdoor had ik twee flinke sneeën in mijn knie.
- Ik had veel te veel alcohol op.

- ik heb dat aangegeven want, als ik niet gedronken had was, ik niet door die deur naar buiten gelopen. had ik wel even gewacht.
- ik heb dit gelukkig nog niet eerder gehad
- Ik heb geen idee waardoor het mis ging, ik denk dat het kwam doordat mijn fiets mankementen had.
- Ik heb niet eerder letsel opgelopen door alcoholgebruik.
- Ik kon mijn zelfbeheersing niet meer behouden
- ik lette niet goed op, wilde dingen te snel doen en struikelde over mijn koffer, wat overigens ook zonder alcohol me had kunnen gebeuren
- Ik was iemand aan het vervelen waardoor ik geduwd werd. Als ik geen alcohol had genuttigd had ik dit niet gedaan.
- Ik was op een dak zonder reling.
- Ik was op stap met carnaval en had wel wat gedronken maar niet veel. en ging in een keer van de vlakte af. Toen hebbe ze me proberen oprapen maar ik was helemaal slap en reageerde nergens op. toen hebben ze mijn ouders gebeld en die hebben me naar de
- Ik was teveel afgeleid, omdat ik me zorgen maakte over de langs lopende hond. En keek niet wat ikzelf deed.
- Ik weet niet of het door de alcohol kwam, maar ik stapte van een podium en ging door mijn enkel. Dit zou mijn inziens ook kunnen gebeuren, wanneer je geen alcohol op hebt. Echter was ik misschien niet zo alert waardoor ik door mijn enkel ging????
- Ik werd bestolen, dat is me nog nooit overkomen, als ik geen alcohol had gebruikt had ik heel anders gereageerd, dan had ik de groep jongens niet eens aangesproken.
- Ik wist totaal niet meer wat ik deed?!
- ik zou eerder nagedacht hebben en niet alvast aan de linkse kant van de weg gefietst hebben
- In dit drankje dat ik had gedronken zat methanol omdat de man waarvan ik het had gekregen het zelf gestookt had.
- Kon evenwicht schijnbaar niet meer houden en ben gevallen doordat stuur omsloeg.
- Mijn coördinatie was minder goed dan normaal en het was erg warm en laat. Die factoren maakte het dat het glas in m'n hand brak.
- Mijn reactievermogen zal verminderd zijn geweest door de alcohol, waardoor ik harder terecht kwam toen ik van mijn fiets viel. Ik had echter ook nuchter niet kunnen voorkomen dat ik viel.
- mijn verminderde inschattingsvermogen, en mijn drang om snel naar huis te willen om te slapen waren duidelijk aanwezig, mogelijk heeft dat tot een verkeerd inhaalmoment geleid.
- mijn vriend werd in mekaar geslagen zonder enige aanleiding ben ik er tussen gesprongen
- misschien te lomp geweest
- Misschien coördinatie van het zetten van mijn hand op de bovenkant van het hek
- Misschien dat ik dan wat beter had opgelet en voorzichtiger gedaan, ik weet het eigenlijk niet zo goed. Misschien had dit er ook wel niks mee te maken.
- misschien dat in sneller had kunnen reageren en dan niet gevallen was
- Niets, door die woorden werd ik sowieso agressief, daarbij speelde de alcohol geen rol. Ik was alweer nuchter.
- Normaal dans ik niet, met alcohol wel.
- Nou, het was druk en die meiden zagen me over het hoofd. Volgende keer hoop ik dat ze me wel zien.
- Nu werd ik lastig gevallen door een persoon die me van alles verweet waar ik niks mee te maken heb/had, die me interne zaken over collega's vertelt terwijl ik dat niet hoor te weten en niet eens wil weten over collega's
- Omdat ik meestal zelf fiets als ik na huis ga.. en eigenlijk nooit achterop zit bij iemand.
- omdat ik toen niet ging rennen.
- stom ongelukje.
- te veel gedronken.
- Toen haakte ik niet in het stuur.
- traag reactievermogen.
- Vorige keren dronk ik nooit zoveel alcohol. Op de beruchte dag was ik begonnen met drinken voor het eten (wat ik anders nooit doe). Ik functioneerde volgens omstanders nog redelijk goed, maar opeens ging het licht uit en zakte ik in elkaar.
- was te moedig .dacht niet naar wat er kon gebeuren
- weet ik niet, ik struikelde over de stoep rand

- weet niet

-

Hoe had het ongeval voorkomen kunnen worden?

- niet meteen een klap te geven
- Als ik niet op stap was gegaan en niet had gedronken
- Als je geen drank op hebt haal je geen spoorboom naar beneden
- beter leren tot 10 te tellen
- beter opletten
- Betere verlichting op die plek
- Door 5 meter om te lopen
- Door geen domme opmerkingen naar elkaar te maken en gewoon verstandig te zijn.
- door me niet met de ruzie te bemoeien en minder te drinken.
- door minder alcohol te drinken
- Door rustig naar huis te fietsen en niet in te halen.
- Een betaalde garderobe in de discotheek (was geen garderobe aanwezig). Dan was er ook geen chaos (ruzie) ontstaan tijdens de jas halen.
- eer verlichting
- Eerder een professionele behandeling.
- er had beter opgelet moeten worden, ik had sowieso voorrang als er iemand bij betrokken is geweest want ik fietsen op een fietspad dat door veenendaal voorrang heeft.
- Er had een railing moeten zijn.
- geen alcohol
- Geen alcohol
- Geen alcohol meer drinken.
- geen GHB in mijn drinken doen
- Geen idee... maar ik denk dat dat wel had gekund door misschien minder te drinken, maar dat weet ik niet zeker?
- Gewoon mijn handen aan het stuur houden.
- Iemand had geen fiets en omdat ik het lichtste was moest ik maar achterop gaan als die andere wel een fiets had gehad en ik zelf had gefietst was het niet gebeurt.
- Ik had de barman niet moeten vertrouwen en het drankje moeten afslaan.
- Ik had gewoon niet mee kunnen doen.
- Ik had met anderen mee naar huis kunnen lopen in plaats van alleen.
- Ik had mijn mond moeten houden tijdens het wegfietsen.
- Ik had mijn stuur vast moeten zetten voordat ik ermee ging rijden
- Ik had op mezelf moeten letten, en/of minder moeten drinken!
- me er niet mee moeten bemoeien
- minder alcohol drinken
- minder drinken (5 keer genoemd)
- Minder naïef omgaan met zelfgestookte alcohol. Dat het in een flesje zit hoeft niet te betekenen dat het drinkbaar is. Dat Vietnamezen het drinken zonder dat dit gebeurt hoeft niet te betekenen dat het bij mij ook zo werkt.
- misschien wat minder bier drinken
- niet drinken
- Niet drinken, of bij diefstal direct politie bellen.
- niet gaan rennen
- Niet meer doen
- Niet over het hek klimmen maar een half uur omlopen
- Nou, misschien had ik de glazen 2 a 2 kunnen brengen, zodat ik het meer onder controle heb.
- opletten! koffer aan de kant zetten
- Wellicht een biertje minder, maar ik had niet meer gedronken dan vrienden van mij bleek achteraf. Minder zelf, maar het sloeg dit keer hard aan. Wegens druk van buitenaf, moeder in scheiding, scriptie, tentamens en weinig slaap gehad door mijn script
- zij had zich ten alle tijde nooit mogen bemoeien met personeel en ze al helemaal niet ten onrechte in kwaad daglicht zetten.

Bijlage 7 Wat hadden vrienden/anderen kunnen doen?

Vrienden

- Zorgen dat ik de ander zijn gang liet gaan, wat tegen mijn principes is
- ze hadden me tegen kunnen houden en me niet dronken laten rijden
- Mijn vriend had rechter moeten fietsen
- Mij tegenhouden
- mij tegen houden
- Ik zou niet aangesproken zijn in een grotere groep
- Ik beschermde hen.
- Gezamenlijk omlopen
- Door te helpen, ik en de barman waren de enigsen die de twee uit elkaar probeerden te houden.
- Door niet ineens naar links te gaan.
- Door me tegen te houden toen ik zei dat ik de drank al voelde
- door een taxi te bellen
- door een paar meter verderop te gaan lopen stoeien en niet voor de deur
- Door die jongen tegen te houden
- Door de barman onder druk te zetten om wel te vertellen wat erin zat, waarna ik het niet gedronken zou hebben
- De meiden tegenhouden of het dienblad aan te pakken
- De kans op ruzie was waarschijnlijk kleiner geweest
- als zij erbij aanwezig waren geweest was het misschien anders gelopen

Anderen

- Toen ik aangegeven heb bij dat ze een aantal mensen met rust moest laten omdat op een gegeven moment de bom zou barsten
- taxi bellen
- niet zomaar iemand in elkaar slaan zonder enige aanleiding
- niet inhalen op een smal fietspad als je al met 2 langs elkaar fietst
- Mij tegenhouden
- In plastic glazen schenken
- Ik mocht het terrein niet meer op omdat het gesloten werd, als ik werd binnengelaten, ipv het hele terrein omlopen had ik helemaal niet over een hek hoeven klimmen
- Eigenaar discotheek had een betaalde garderobe moeten openen.
- Door te zeggen dat ik beter niet had kunnen indrinken.
- door geen alcohol aan te bieden
- Die meiden waarschuwen
- De jongen had niet moeten slaan met zijn glas. Hij had dit kunnen voorkomen.
- De huisbaas had een railing moeten plaatsen.
- De eigenaar van het café of andere werknemers hadden de barman in de gaten moeten houden en tegen moeten houden.
- De ander had dat meisje niet lastig moeten vallen.
- Dat ik niet klem kwam te zitten tussen de bewaker en een lastige gast.
- beveiliging
- Als diegene me niet had geduwd

Bijlage 8 Manieren waarop respondenten meer willen leren

Op welke manier zou je hierover meer willen leren?	Hoe zou je dergelijke informatie het liefst ontvangen?	Wat zou je over dit onderwerp willen weten?	Geslacht	Leeftijd
Alcohol drinken is leuk maar niet als je te veel drink ik was niet dronken ik wist nog wat ik deed. ik heb wel geleerd dat als je iets doet je eerst goed moet na denken voor de consequenties.	via de post	Ik zou het eerlijk gezegd niet weten.	vrouw	17
Bijeenkomst	mondeling	gezondheidsrisico's	man	19
Door erover te praten (thuis) en zelf opzoeken wat alcohol met je doet	zoek ik zelf op	alles	man	14
Eerst checken wat de patient al weet, en daarna kijken wat er aan te vullen valt.	1 op 1 gesprek.	Veel weet ik al.	man	17
Erover praten met de arts, maar niet meteen diezelfde week nog, dat is te snel.	Persoonlijk van de arts.	Inmiddels niks meer.	vrouw	16
Ervaring?	Uit eigen ervaring of directe omgeving, volgens mij is dat de enige manier.	zo min mogelijk.	man	24
Folders, inlichting op school.	post, via media.	nu niks meer.	man	16

Op welke manier zou je hierover meer willen leren?	Hoe zou je dergelijke informatie het liefst ontvangen?	Wat zou je over dit onderwerp willen weten?	Geslacht	Leeftijd
Gewoon wat minder bier drinken de volgende keer	niet kan heb het zelf goed in de hand, een uitschietertje kan gebeuren	niets, weet er meer dan genoeg over	man	27
Gewoon zelf de volgende keer beter nadenken.	Persoonlijk	Niet erg veel. Het meeste weet ik namelijk al.	man	18
Gewoon zelf na denken over waarom het is gebeurt	via een dokter	waarom dit ongeval is gebeurt	man	15
Heb er genoeg van geleerd.	Via informatieboekjes.	Niks, weet het al.	vrouw	18
Heb ik al gedaan in het ziekenhuis.	Niet.	0	vrouw	17
Iedereen zou moeten inzien dat alcohol en verkeerdeelname niet samen gaan!	het beste zou zijn als je een rondleiding door t ziekenhuis krijgt,en kijkt wat er kan gebeuren met alcohol. Dan word je echt met je neus op de feiten gedrukt.	Ikzelf heb er al van geleerd,maar ik denk dat de jongere jeugd nog een lange weg te gaan heeft. Ze weten niet wat de gevolgen kunnen zijn.	vrouw	28
Ik denk dat er op scholen betere en eerder voorlichting moet worden gegeven..	Denk gewoon via internet door middel van operatie filmpjes en foto's van oorzaken en dergelijken	Hoe je de jeugd duidelijk maken dat het ongezond is zonder dat je niet serieus genomen word.	man	24

Op welke manier zou je hierover meer willen leren?	Hoe zou je dergelijke informatie het liefst ontvangen?	Wat zou je over dit onderwerp willen weten?	Geslacht	Leeftijd
Ik denk dat ik een grote fout begaan heb, maar dat ik oud en wijs genoeg ben om het nooit meer te doen. Vooral voorlichting van jongeren die met een alcoholvergiftiging op de SEH komen (tegenwoordig zijn die al 13 jaar) lijkt me zinvol. De alcoholpoli's van tegenwoordig vind ik zo'n gek idee nog niet!	Ik dus niet: maar ik denk dat anderen de info van een specialist willen hebben. Dan pas maakt het indruk en heeft de voorlichting wellicht effect.	Ik persoonlijk niets.	vrouw	19
ik heb door dit ongeval mede dankzij alcohol al geleerd om minder te drinken	email	hoe het moet	man	20
Ik heb er al genoeg van geleerd.	n.v.t.	niks.	vrouw	16
Ik heb er zelf al genoeg van geleerd	Niet	niks	man	19
ik vind het voor mijzelf op dit moment niet van toepassing, had twee glaasjes op. maar ik denk dat bij ongelukken waarbij grotere hoeveelheden drank gebruikt is men er door middel van folder materiaal op de gevaren van alcohol gebruik en de daarbij veel voorkomende ongelukken gewezen kan worden	ik persoonlijk in een vorm van een foldertje of a4-tje	bij welke hoeveelheid drank en hoe snel je hersenen op alcohol reageren en daardoor een risico vormt	vrouw	27
Je weet voor jezelf de fout die je hebt gemaakt, en dat het nooit meer gebeurt. Maar wanneer de harde werkelijkheid dan extra benadrukt wordt (dus de cijfers) schrik je nog veel meer, en zou je dit niet snel herhalen!	via een mail of een brief	de cijfers, hoe vaak het voor komt en hoe het voorkomen kan worden en wat de schadelijke gevolgen (kunnen) zijn.	vrouw	17
Niet meer doen op kratje bier gaan staan	mail	weet niet	vrouw	21

Op welke manier zou je hierover meer willen leren?	Hoe zou je dergelijke informatie het liefst ontvangen?	Wat zou je over dit onderwerp willen weten?	Geslacht	Leeftijd
Op een aangename manier, dus niet 2 uur naar een documentaire kijken.	Door iemand die zelf iets ernstigs er aan heeft overgehouden	hoe groot de kans op extra ongevallen is als er alcohol in het spel is.	man	15
Weet ik niet	Via de post	Hoe gevaarlijk het kan zijn	vrouw	19

Bijlage 9 Toedrachtsbeschrijvingen van letsel door geweld

Alcohol, eigen geweld

Ik was op een feest waar ik lastig gevallen werd

Buiten vlakbij de feestlocatie

ik trapte uit woede en frustratie ergens tegenaan

ik trapte met mijn voet tegen een fietsenrek

In een discotheek, uitgaan

In een discotheek

Ik werd boos, en om me af te reageren sloeg ik ergens tegenaan

Ik brak mijn duim
Toen wist ik gelijk dat er wat mis was met mijn hand.. Heb namelijk eerder de "boksers fractuur" gehad.

Ik liep terug naar de auto vanuit de kroeg

In de steeg naast de kroeg langs het amsterdam rijnkanaal bij het spoor ter hoogte van loenen aan de vecht
Op een feestje
Op een bosweggetje langs een groot parkeerterrein

Ik sloeg tegen een metalen deur aan

Ik was aan het stappen in de kroeg met vrienden.

Ik was me aan het vervelen en bij me tante aan het hangen

zware psychische klachten (ts)
Eigenlijk niet veel

Overdosis pillen en alcohol genomen
En toen sloeg ik een ruit kapot:S

Ik liep terug naar de auto na een festival bezocht te hebben
We waren in Berlijn met school. Vrienden van mij hadden ruzie gekregen met andere onbekende mensen, dat liep uit op een vechtpartij. Ik hield mensen van mijn school tegen omdat ik het niet echt slim vond om in Berlijn te gaan vechten i.v.m politie. Op eens kreeg ik een duw, dus ik draai me om en vraag waar die mee bezig is? Toen schold hij me uit m

Bij een discotheek in Berlijn.

Ik werd aangevallen

Hij sloeg mij en daarom sloeg ik terug

Alcohol, andermans geweld

Ik fietste naar huis met vriendinnen, na dat ik een avond carnaval had gevierd.

Ik was mijn jas aan het zoeken toen ik naar huis wilde gaan van een avond opstap.

Ik was op stap in het cafe toen ik werd aangevallen door een persoon en mishandeld.

Op een rotonde, onderweg naar huis

In de discotheek.

In een café

Ik werd neergeslagen toen ik langs mensen wilde fietsen die daar liepen.
Er ontstaat een ruzie. Ik kreeg daarna opeens een kopstoot.

Ik werd aangevallen

Ik schrok, ben gestopt om te zeggen dat ik het niet normaal vond en toen kreeg ik nog meer klappen.

Ik viel en het begon erg te bloeden.
Ik werd naar de grond getrokken, geschopt en geslagen

Ik stond in een café bij mijn vrienden een biertje te drinken	Café de Brouwer op de oelemarkt	Er kwam een opstootje en ik kreeg een klap van rechts toen ik mijn vriendin stond te beschermen	Ik kreeg een klap van rechts
ik was in een discotheek	de discotheek	iemand liep tegen mij op en ik zei hier iets van	de jongen tegen wie ik wat ze sloeg mij
Ik liep naar vanuit het huwelijksfeest van mijn zus naar huis via de Lievevrouwestraat, waar ik door twee jongens werd aangesproken en neergeslagen.	In het centrum van Bergen op Zoom nabij de Gevangenpoort	Ik werd geslagen.	Ik viel achterover met mijn hoofd op de stenen.
Ik ben tijdens een avondje uit, met een glas in mijn gezicht geslagen.	in cafe De witte olifant	ik was op het verkeerde moment, op de verkeerde plaats	een jongen sloeg zijn glas in mijn gezicht kapot
ik was in een discotheek en daar werd ik in elkaar geslagen	in een discoteek	kreeg ruzie met 2 jongens	werd hard op mn neus geslagen door een paar man
iemand aanspreken toen diegene mijn broertje lastig viel	achter de NewYorker in Ede	die man werd agressief en ik bleef praten ipv weggaan	kreeg ik klappen
Ik stond een biertje te drinken in de kroeg	In de kroeg op het leidseplein	Meisje had sigaretten van ons gejat en daar sprak ik haar op aan. vervolgens duwde haar vriendje mij en kreeg glas in me gezicht	kreeg een duw en een glas in me gezicht.
Nadat ik ben uit geweest (rond 4 uur 's nachts), ben ik op een groep onbekende jongens afgestapt en heb een pizza met ze gedeeld.	Voor Cantina La Bamba in Boxmeer	Mijn fles jägermeister werd gestolen, de groep vertrok op één jongen na.	Ik werd boos, heb uiteindelijk de telefoon van de overgebleven jongen vernield na aanmoediging van zijn vrienden aan de andere kant van de lijn.
Twee ruziemakende mensen uit mekaar houden.	Cafe	Vrouw die ik probeerde te kalmeren kreeg een klap in haar nek met een stoel, haar vriendin pakte de hals van een gebroken fles en begon naar de man (met wie ruzie gemaakt werd) te zwaaien. De vrouw raakte mijn hand terwijl ik de hals van de fles probeerde af te pakken.	Ben terug het cafe in gegaan waar een vriendin van mij mijn vinger schoon maakte.
Ik liep terug naar de auto na een festival bezocht te hebben	Op een bosweggetje langs een groot parkeerterrein	Ik werd aangevallen	Hij sloeg mij en daarom sloeg ik terug

ik was uit met vrienden en waren in een discotheek en daar had een rapper op getreden en die liep rond in de discotheek en je kon met hem op de foto . hij liep langs en ik zag dat hij z'n broek laag had en dat je zij naad kon zien en hield mijn glas met drinken er boven en kreeg een duwtje of strompelde . dat weet ik niet meer maar ben meteen g

in een discotheek

ik gooide drinken in zij bil naad

ik kreeg een klap tegen men hoofd en was bewusteloos

We waren in Berlijn met school. Vrienden van mij hadden ruzie gekregen met andere onbekende mensen, dat liep uit op een vechtpartij. Ik hield mensen van mijn school tegen omdat ik het niet echt slim vond om in Berlijn te gaan vechten i.v.m politie. Op eens kreeg ik een duw, dus ik draai me om en vraag waar die mee bezig is? Toen schold hij me uit m

Bij een discotheek in Berlijn.

Ik raakte geïrriteerd doordat ik werd uitgescholden en begon te vechten

Ik brak mijn hand.

ik liep met m'n vriendin en een anderen jongen over straat toen die jongen tegen een auto trapte en ik daar wat van zei. Hij draaide zich plotseling om en sloeg mij bewusteloos. Hij was onder invloed van drank.

gewoon op straat bij ons in dorp

Heb de jongen gezegd dat hij van die auto moest afblijven.

volgens m,n vriendin viel ik gelijk bewusteloos op de straat,kan het zelf niet herinneren.

Ik pakte mijn fiets uit de steeg van de kroeg na het stappen, om met mijn vrienden naar huis te gaan.

Voor de steeg naast de kroeg

Iemand heeft mij van links neergeslagen, wat ik niet aan zag komen.

Ik viel met mijn hoofd op de grond en was bewusteloos.

